

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická Fakulta

Ústav politologie

Energetická bezpečnost ČR a koncept sekuritizace

bakalářská práce

Michal Kopenec

Praha 2014

Poděkování

Tímto bych rád poděkoval svému vedoucímu PhDr. Mgr. Janu Květinovi za velmi přínosné rady a připomínky. V neposlední řadě bych rád poděkoval své rodině, zejména mé mamince PhDr. Zuzaně Kopencové za neutuchající podporu a nekonečnou trpělivost.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze, dne 13. dubna 2014

.....

podpis studenta

Abstrakt

Bakalářská práce se věnuje analýze proměny vnímání energetické bezpečnosti v České republice v letech 2008 - 2010. Klíčovým rokem pro identifikaci rozhodující změny je rok 2009, na jehož počátku proběhla plynová krize, která je autorem vnímána jako přelomová událost, jež silně proměnila vnímání energetické bezpečnosti nejen v ČR, ale i v celé střední a východní Evropě. Práce má za cíl podrobit analýze klíčové dokumenty týkající se energetické problematiky a stejně tak analyzovat veřejná vyjádření klíčových elit v ČR a na jejich základě tak zachytit zmiňovanou proměnu vnímání energetické bezpečnosti.

Práce využívá teoretický koncept sekuritizace, jehož interpretace a následná aplikace je použita k ověření hypotézy, zda během roku 2009 byla česká společnost svědkem úspěšné sekuritizace.

V první teoretické části práce je představen přístup Kodaňské školy a koncept sekuritizace, tak aby mohl být aplikován na analýzu vyjádření českých elit zainteresovaných energetickou problematikou v druhé části práce.

Druhá část práce se zabývá již zmíněnými vyjádřeními elit ČR a analýzou dokumentů, jež se úzce dotýkají energetické problematiky. V této části si práce klade za cíl zachytit proměnu vnímání energetické bezpečnosti, a to jak na základě identifikace proměny postoje zkoumaných elit, tak i proměny zkoumaných dokumentů s využitím výše zmíněné teorie sekuritizace.

Klíčová slova

Energetická bezpečnost, Česká republika, sekuritizace, plynová krize 2009

Abstract

The thesis analyses changes in elite's understanding of energy security in the Czech Republic. The thesis will analyze the changes particularly during the years 2008 - 2010. Crucial time period for analysis will be the beginning of 2009 due to the Russia–Ukraine gas dispute, which broke out at this time and which according to author of this study .radically changed an understanding of energy security not only in the Czech Republic but also in the Central and Eastern Europe. The main aim is therefore to analyze key documents which are closely connected to energy security in the Czech Republic and also public statements of crucial elites in Czech Republic that will make an identification of aforementioned change possible. The thesis will use theoretical concept of securitization, which will be used for the verification of hypotheses, whether the Czech public experienced a successful securitization.

First theoretical part of thesis includes introduction of Copenhagen school and concept of securitization that can be later applied to the analysis of the public statements of key elites in the Czech Republic.

The second part of the thesis will deal with aforementioned public statements of elites and documents closely linked to energy issues in the Czech Republic. The key effort will be focused on the transformation of the perception of energy security using the theory of securitization.

Key words

Energy security, Czech Republic, securitization, Russia–Ukraine gas dispute 2009

OBSAH

Úvod.....	7
1. Kodaňská škola a teorie sekuritizace	11
1.1. Představení Kodaňské školy.....	11
1.2. Teorie sekuritizace a koncept bezpečnosti	17
2. Energetická bezpečnost a Česká republika	20
2.1. Vymezení energetické bezpečnosti	20
2.2. Energetická bezpečnost a politika ČR.....	22
3. Elity České republiky a energetická bezpečnost.....	27
3.1. Prezident České republiky	30
3.1.1. Václav Klaus.....	30
3.2. Předseda vlády České republiky.....	31
3.2.1. Mirek Topolánek.....	31
3.2.2. Jan Fischer	33
3.2.3. Petr Nečas	34
3.3. Ministerstvo zahraničních věcí.....	35
3.3.1. Karel Schwarzenberg.....	35
3.3.2. Jan Kohout	35
3.3.3. Václav Bartuška.....	36
3.4. Ministerstvo průmyslu a obchodu	39
3.4.1. Martin Říman.....	39
3.4.2. Vladimír Tošovský	40
3.4.3. Martin Kocourek.....	42
4. Analýza z hlediska teorie sekuritizace.....	43
Závěr	46
Seznam použité literatury a zdrojů	48
Seznam zkratk	51

ÚVOD

Energetická bezpečnost je v posledních letech velmi pozorně sledované téma, jelikož zajištění pravidelných a cenově dostupných surovin je klíčové pro fungování státu z ekonomického, bezpečnostního i politického hlediska. Zásadní pozici této problematiky v rámci politických témat lze doložit například zesílenou orientací Evropské unie, která se začala k otázce energetické bezpečnosti upínat zejména kvůli událostem, jež proběhly na přelomu prvního a druhého desetiletí 21. století.¹

Tento trend je patrný i v České republice, a právě otázka implementace energetické bezpečnosti do veřejného diskursu, jakož i příčiny přeměny vnímání energetické bezpečnosti z hlediska politických elit budou předmětem zkoumání v této bakalářské práci. Za rozhodující časový horizont, v němž bude tato proměna sledována a identifikována, je třeba považovat období let 2008 až 2010. Toto období bylo vybráno z důvodu klíčové události, a to plynové krize na počátku roku 2009. Zbylé dva roky budou sloužit zejména pro komparaci vnímání energetické bezpečnosti před krizí a po ní.

Pro vysledování proměny diskursu politických elit v otázce energetické bezpečnosti práce využívá teoretický koncept sekuritizace, který byl vytvořen Kodaňskou školou, přesněji Barry Buzanem a jeho spolupracovníky. Tento teoretický přístup bude použit pro potvrzení, respektive vyvrácení níže nastolené hypotézy, pro jejíž testování je teorie sekuritizace vhodná především v důsledku toho, že je primárně zaměřena na medializaci i politizaci problematiky a zároveň zavádí samotný pojem sekuritizace jakožto proces, kdy je v důsledku reflexe bezpečnostní hrozby ze strany veřejnosti výrazně proměněno politické jednání elit.

Z toho důvodu byla pro sledované období v rámci vymezené problematiky vybrána hypotéza, jež se úzce dotýká výše zmíněné teoretické koncepce, neboť s jejím využitím bude možné posoudit, zda ve zkoumaném období proběhla úspěšná sekuritizace dle měřítek Buzana a Weawera. Hypotéza zní: V průběhu zkoumaného období proběhla úspěšná sekuritizace podle konceptu Barryho Buzana.

Vzhledem k výše uvedené mezinárodní krizi v roce 2009, související úzce s otázkou energetické bezpečnosti, lze přitom očekávat, že studie toto stanovisko potvrdí,

¹Příkladem může být uvedeno vydání Zelené knihy, která byla postupně implementována mezi léty 2006 až 2008 nebo také již ratifikovaná Lisabonská smlouva, kdy s přijetím Lisabonské smlouvy získává energetická politika poprvé zakotvení v integrační smlouvě.

tedy že nalezne dostatek symptomů svědčících o tom, že téma bylo v českém prostředí sekuritizováno.

Prostředkem pro potvrzení, respektive vyvrácení hypotézy bude rozbor vládních textů, prohlášení politiků a důležitých státních institucí souvisejících s problematikou energetické bezpečnosti. Středem pozornosti v tomto ohledu bude Ministerstvo zahraničí ČR, Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR, premiér a prezident České republiky.

U těchto institucí a subjektů, jejichž prohlášení a klíčové dokumenty budou analyzovány, bude zjišťováno, zda dotyční představitelé věnovali energetické bezpečnosti ve sledovaném období zvýšenou pozornost, zda vykazovali známky nadměrné obezřetnosti a měli tendence varovat veřejnost. Dané zdroje práce nebudou zkoumány pouze obsahově, ale i časově, což znamená zkoumání vývoje prohlášení a dokumentů ve spojitosti s událostmi, které se za daný časový úsek udály.

Práce je rozdělena na teoretickou část a praktickou část. V teoretické části je kladen důraz na již zmíněný přístup, který je spjat s Kodaňskou školou, v jehož rámci bude třeba identifikovat atributy odlišující tento směr od předcházejících přístupů a prokázat tak jeho inovativní potenciál, především vůči klasickému realistickému diskursu. Tento výklad má za cíl zdůraznit odlišnost a proměnu mezinárodních vztahů a jejich zkoumání a také načrtnout základní znaky a odlišnosti Kodaňské školy. Práce rovněž teoreticky vymezí koncepci sekuritizace a vnímání hrozeb jejím prizmatem, zejména pak pohled na energetickou bezpečnost prostřednictvím diskursu zmíněné Kodaňské školy.

Po teoretickém vymezení koncepce sekuritizace a s tím spojené energetické bezpečnosti se práce bude věnovat vnímání energetické bezpečnosti z pohledu českého státu, tedy způsobu, jakým české elity toto téma uchopují a definují. V této kapitole bude předmětem zájmu rozbor Energetické koncepce České republiky z roku 2004 a její aktualizace z roku 2010 jakožto klíčových dokumentů, které definují směřování České republiky v energetické politice. Právě tyto dokumenty budou podrobeny analýze, a to jak obsahové, tak interpretační. Cílem této analýzy bude zachytit posun ve vnímání energetické bezpečnosti.

V další podkapitole praktické části bude dále kladen důraz na interpretaci prohlášení českých elit², které měly v daném období co dočinění s řešenou problematikou. Hlavním cílem této kapitoly bude zaznamenat proměnu jejich postoje k energetické bezpečnosti a na základě toho posoudit, zda ve zkoumaném období došlo k sekuritizaci energetické bezpečnosti ze strany elit. V této kapitole bude tedy aplikována teorie sekuritizace a snahou bude testovat prohlášení, rozhovory apod., jež za daný časový úsek výše zmíněné elity zveřejnily.

Jako nejvhodnější počátek zkoumaného období se jeví rok 2008, kde by měl být patrný výrazný přechod z roku 2008 do roku 2009, a to právě v důsledku plynové krize na začátku roku 2009, kdy se téma energetické bezpečnosti dostalo velmi podstatnou měrou do povědomí veřejnosti. Zkoumané časové období tedy bude zahrnovat léta 2008, 2009 a 2010. Důvodem výběru těchto tří let je především již výše zmíněná energetická krize z počátku roku 2009, v jejíž souvislosti je záměrem této studie zachytit nástup silné artikulace energetické bezpečnosti a následný pokles po energetické krizi v druhé polovině roku 2009 a 2010.

Základní literatura, ze které bude práce čerpat, byla částečně zmíněna výše. Pro teoretickou část budou stěžejní publikace od Petra Druláka *Teorie mezinárodních vztahů* a práce Pavla Barši a Ondřeje Císaře *Anarchie a řád ve světové politice*. Ty využiji hlavně pro základní nastínění teoretických koncepcí mezinárodních vztahů a jejich vývoje až do doby konstituování nového oboru bezpečnostních studií. V této souvislosti je možné vyzdvihnout i klíčová díla jednotlivých ontologických a epistemologických směrů jako H. Morgenthaua, E. H. Carra atd. Dalším velmi důležitým zdrojem s ohledem na hlavní hypotézu studie bude dílo Barryho Buzana, Ole Wævera a Jappa de Wildeho *Bezpečnost: Nový rámec pro analýzu*. Tuto knihu použiji hlavně pro teoretické ukotvení práce. Dále bude třeba využít i díla, která budou sloužit jako doplnění ke konceptu Barryho Buzana z řad autorů jako Michael C. Williams nebo Šárka Waisová. Tento výčet knih lze považovat za sekundární literaturu. Klíčovým zdrojem pro naplnění hypotézy bude výčet vyjádření elit (viz níže).

V druhé části práce využiji záznamy vyjádření elit pocházejících z internetových stránek ministerstev a dále pak internetových stránek médií a jejich databází a archivů.

²V souvislosti se zastávanými funkcemi budou analyzovány projevy těchto osobností: Václav Klaus, Mirek Topolánek, Jan Fischer, Petr Nečas, Karel Schwarzenberg, Jan Kohout, Václav Bartuška, Martin Říman, Vladimír Tošovský, Martin Kocourek.

Jako příklad mohu uvést internetové stránky vlády České republiky³, Ministerstva průmyslu a obchodu⁴ nebo Ministerstva zahraničních věcí⁵. Z internetových médií mohu uvést například Český rozhlas⁶ nebo Českou televizi⁷.

³Vláda České republiky [online]. © 2009-2014 [cit. 2014-04-12]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/>

⁴Ministerstvo průmyslu a obchodu [online]. © 2005 [cit. 2014-04-12]. Dostupné z: <http://www.mpo.cz/>

⁵Ministerstvo zahraničních věcí [online]. © 2005 [cit. 2014-04-12]. Dostupné z: <http://www.mzv.cz/>

⁶Český rozhlas [online]. ©1997-2014 [cit. 2014-04-12]. Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/portal/portal/>

⁷Česká televize [online]. © 1996 – 2014 [cit. 2014-04-12]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/>

1. KODAŇSKÁ ŠKOLA A TEORIE SEKURITIZACE

1.1. PŘEDSTAVENÍ KODAŇSKÉ ŠKOLY

Přístupů ke studiu mezinárodních vztahů se v průběhu krátké historie jejich teoretického zkoumání v rámci 20. století vyskytovalo více než dost, přičemž lze tvrdit, že každý přístup se z hlediska různých vědních oborů snažil postihnout mezinárodní vztahy prostřednictvím formulace teorie, která by vysvětlovala danou problematiku co nejkomplexněji. Již od prvopočátku je ovšem možné vysledovat určitá témata, na něž byl kladen důraz ze strany valné většiny těchto teorií. Za tyto oblasti můžeme označit problematiku války, míru a bezpečnosti se zvláštním zaměřením na otázky, jak mír udržet, respektive co vede stát k vojenskému zakročení. Samotný vývoj mezinárodních vztahů byl výrazně ovlivněn tzv. čtyřmi debatami, které byly protkнутy celým 20. stoletím, jež byly vedené po osách těchto dichotomií:

1. Realismus versus idealismus, kdy realisté vyčítají idealistům, že se příliš soustředí na ideovou konstrukci a upozadují tím faktor moci. Moc je totiž pro realisty středobodem a politiku ztotožňují s bojem o moc.
2. Debatou realismus versus scientismus, kdy scientisté zdůrazňují nadřazenost teoretického výzkumu mezinárodních vztahů nad historickým empirickým přístupem. Předpokládají, že aplikací metod přírodních věd na mezinárodní vztahy dokážou získat poznatky stejně spolehlivé jako v přírodních vědách.
3. Třetí debata probíhala mezi neorealismem a neoliberalismem, jejichž hlavním sporným bodem bylo vnímání státu. Hlavní střet v tomto směru vyvolávala otázka, zda stát můžeme zkoumat pouze podle vnějších projevů, jak tvrdí neorealisté, anebo zda je nutné zkoumat i vnitřní státní strukturu včetně fungování byrokracie, elit apod., což bylo hledisko neoliberalů.

4. Poslední debatou pozitivismus versus postpozitivismus, vedenou o základní filosofická východiska zkoumání mezinárodních vztahů. Pozitivisté považují mezinárodní vztahy za objektivně měřitelnou realitu nezávislou na lidském vědomí, zatímco postpozitivisté tvrdí, že mezinárodní vztahy jsou zčásti vytvářeny v představách aktérů.⁸

Tento výčet debat velmi názorně dokumentuje, nakolik jsou mezinárodní vztahy multiparadigmatickou vědou, tedy že neexistuje jeden jediný přístup k výzkumu, který by byl možný uznat za správný, ale že cest k poznání může být vícero. I přesto však můžeme říci, že pojmy jako stát, moc a vojenská síla představují původní klíčové atributy zdůrazněné realismem, což znamená, že ačkoliv se jiné přístupy soustředí na úlohu odlišných faktorů, musí se s těmito původními určitým způsobem vyrovnat a ty tak stále představují jakousi základní osu teorie mezinárodních vztahů

Okolo těchto základních pojmů se vedla a stále vede debata mezi zastánci různých přístupů. Zejména zkoumání zajištění bezpečnosti státu a vnímání bezpečnosti dal vzniknout novému podoboru mezinárodních vztahů, kam patří i nové přístupy, jako je například Kodaňská škola, jejíž hlavní principy budou analyzovány níže.

V druhé polovině 20. století se začal vytvářet podobor mezinárodních vztahů, a to bezpečnostní studia. Tomuto vzniku výrazně pomohla studená válka a její hrozby. Po vzniku bezpečnostních studií se postupně vytvořily dvě skupiny, a to skupina tradicionalistů a rozšiřovatelů⁹, reprezentující spor o široké nebo úzké pojetí bezpečnosti. Tradicionalisté, zastávající vesměs realistická a neorealistická východiska, obhajovali úzké vymezení bezpečnosti, což znamená, že za hlavní bod pozornosti považovali vojenskou bezpečnost a za primárního aktéra mezinárodních vztahů stát. Zaměřovali se tedy na státocentrické pojetí a úzkou vazbu na vojenskou bezpečnost.

Tzv. rozšiřovatele naopak spojovala nespokojenost plynoucí z radikálního zúžení výzkumného pole bezpečnostních studií, na němž se výrazně podepsala posedlost konvenčním i nukleárním zbrojením v dobách studené války.¹⁰

Mezi tyto tzv. rozšiřovatele patřila zejména Kodaňská škola, věnující se termínu bezpečnosti, respektive národní bezpečnosti v mezinárodních vztazích, která vznikla

⁸DRULÁK, Petr. *Teorie mezinárodních vztahů*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010, s. 11. ISBN 9788073677213.

⁹BUZAN, Barry, Ole WAEVER a Japp DE WILDE. *Bezpečnost: Nový rámec pro analýzu*. 1. vyd. Brno: Centrum strategických studií, 2005, s. 11. ISBN 80-903333-6-2.

¹⁰Tamtéž s. 11.

na přelomu 80. a 90. let, kdy se Barry Buzan a další odborníci z institutu COPRI (Kodaňský institut pro výzkum míru) snažili rozšířit vnímání mezinárodních vztahů. Bezpečnostní studia mezitím „ušla dlouhou cestu“ od doby, kdy byla po konci druhé světové války profilována jako podobor mezinárodních vztahů, neboť vědci začínali upouštět od vojenského pohledu na bezpečnost státu a začali se věnovat i problematice jeho nevojenského ohrožení. V této době totiž státní elity dospívaly k hodnocení války jako příliš vysilující a náročné, a proto hledaly jiné možnosti, jak dosáhnout svých cílů, například pomocí řešení, kde nefiguruje násilný konflikt. Příhodně můžeme zmínit dosažení cíle skrze ovládnutí trhu s klíčovou surovinou jako je například ropa, elektřina, zemní plyn atd.

Proto si vědci začali klást otázku, co to je bezpečnost a co znamená „být v bezpečí.“ Za jeden z nejvýznamnějších příspěvků k diskuzi o proměně (respektive rozšíření) konceptu národní bezpečnosti je považována práce právě výše zmíněných autorů Kodaňské školy, především B. Buzana a O. Waevra. Barry Buzan vychází z předpokladu, že bezpečnostní hrozby nemusí vždy vycházet z vojenských hrozeb, ale možným zdrojem hrozby může být i politická, ekonomická, sociální a environmentální oblast (tzv. sektory)¹¹

„Stát ztrácí výjimečné postavení referenčního objektu ve prospěch sociálních skupin. Buzanova bezpečnostní analýza se stala na přelomu 80. a 90. let hlavním vyzývatelem strategických studií a jejich vojenského pojetí národní bezpečnosti. Buzanova myšlenka pěti zdrojů hrozeb bezpečnosti a ústupu jedinečnosti postavení státu otevřela diskuzi o potřebě nové konceptualizace bezpečnosti.“¹²

Z hlediska aktérů mezinárodních vztahů můžeme vidět zásadní rozdíl mezi již zmiňovanými tradicionalisty a Kodaňskou školou, protože tradicionalisté vnímají jako jediného aktéra mezinárodních vztahů elity státu. Pouze ony mohly změnit politické směřování vlastního státu a zase pouze elity jiného státu mohly ohrožovat bezpečnost toho druhého. Zato Kodaňská škola vnímala široké spektrum aktérů, disponujících potenciálem ovlivnit a ohrozit stát. Toto tvrzení můžeme opřít o sektorové rozdělení bezpečnosti, kdy například ekonomický nebo environmentální sektor a aktéři spadající do těchto sektorů jsou definováni jako korporace či nadnárodní společnosti a nikoli státy s vlastní suverenitou.

¹¹Tamtéž s. 67.

¹²WAISOVÁ, Šárka. Od národní bezpečnosti k mezinárodní bezpečnosti: Kodaňská škola na křižovatce strukturálního realismu, anglické školy a sociálního konstruktivismu. *Mezinárodní vztahy*. 2004, roč. 39, č. 3, s. 67. ISSN 0323-1844

Jak již bylo zmíněno výše, tak bezpečnostní studia se rozštěpila do dvou proudů, a to z důvodu rozdílného pohledu na bezpečnost. Na jedné straně zde byla nová perspektiva „rozšiřovatelů“ (v čele s Buzanem) a na straně druhé starší, vojensky a státocentricky orientovaný program tradicionalistů.¹³ Tradicionalistická obhajoba zastávala konvenční argumenty o trvajícím primátu vojenské bezpečnosti. Tradicionalističtí autoři do jisté míry uznali námitky, že nevojenským příčinám konfliktů v mezinárodním prostředí je nutné věnovat širší pozornost, ale na druhou stranu samotní tradicionalisté odmítli rezignovat na přímou obranu státu jakožto centrálního postavení v bezpečnostní analýze. Většina tradicionalistů klade důraz na vojenský konflikt jako na analytický klíč k chápání bezpečnosti.¹⁴

Kodaňská škola oproti tomu neuznává objektivní pojetí bezpečnosti a přemýšlí o bezpečnosti jako o subjektivně vnímané hodnotě. Bezpečnost, která je vnímána na základě subjektivní hodnoty je odvislá od sociálního prostředí, od vnímání hrozeb a jejich interpretace. Na základě studia vnímání a interpretace hrozeb vytvořil Buzan s Waevrem teorii sekuritizace, jejímuž detailnímu vymezení bude věnována následující kapitola.¹⁵

Podle Šárky Waisové Kodaňská skupina rozlišuje tři tradice, a to realistickou, racionalistickou a revoluční. Důvodem tohoto rozdělení bylo rozšíření bezpečnostní analýzy a vytvoření širšího konceptu, který by dokázal postihnout problematiku různých témat. Podle Buzana realistická tradice chápe bezpečnost pouze na národní úrovni, tedy v tom smyslu, že bezpečnost znamená bezpečnost „mého vlastního státu“ a ostatní státy jsou zdrojem hrozeb. Revoluční tradice vnímá bezpečnost na dvou úrovních, a to na individuální a globální. Individuální bezpečnost chápe jako bezpečnost lidského jedince a globální bezpečnost jako bezpečnost světové společnosti. Racionalistická tradice, jak píše Waisová, se nachází v pozici in-between, tedy mezi tradicí realistickou a revoluční. To znamená, že bezpečnost je věcí hlavně státu a nikoli individua. Na druhou stranu ovšem podotýká, že stát nemůžeme brát jako samotnou jednotku, ale musíme vycházet ze vztahu mezi státy, které utvářejí povahu mezinárodního řádu a mohou být zdrojem bezpečnostních dilemat a režimů.

¹³BUZAN, Barry, Ole WAEVER a Japp DE WILDE. *Bezpečnost: Nový rámec pro analýzu*. 1. vyd. Brno: Centrum strategických studií, 2005, s. 9. ISBN 80-903333-6-2.

¹⁴Tamtéž s. 11.

¹⁵WAIŠOVÁ, Šárka. Od národní bezpečnosti k mezinárodní bezpečnosti: Kodaňská škola na křižovatce strukturálního realismu, anglické školy a sociálního konstruktivismu. *Mezinárodní vztahy*. 2004, roč. 39, č. 3, s. 67. ISSN 0323-1844

Buzan spolu se svými spolupracovníky proto pro zformování konceptu vnímání bezpečnosti v širším měřítku vytvořili analytické roviny, které napomáhají k rozvíjení teorie. V neposlední řadě přispívají i k identifikaci aktéra, referenčního objektu a dynamiky vzájemné interakce působící v oblasti bezpečnosti. Analytické roviny rozděluje Buzan podle možného vlivu na mezinárodní nebo národní úroveň.

Začíná mezinárodními systémy, což jsou nejrozsáhlejší tělesa, která jsou vzájemně závislá a nad nimiž se již nevyskytuje další systémová rovina. Tato úroveň se překrývá s planetou Země. Dále následují mezinárodní subsystémy, do nichž patří skupiny jednotek, které spadají do mezinárodního systému. Samotné subsystémy se mohou odvíjet od teritoria, kde operují, jako například ASEAN, OAU atd. V opačném případě jsou pouhými subsystémy jako například OPEC. Jako další rovinu uvádí Buzan jednotky, což jsou aktéři složení z různých podskupin, organizací, společenství a mnoha jednotlivců. Aby mohli tito aktéři splňovat roli jednotek, musí mít silnou strukturu a silný vliv na dané úrovni, což je umožňuje odlišit od ostatních aktérů. Příkladem jsou státy, národy a nadnárodní firmy. Ještě menší než jednotky jsou podjednotky, což jsou organizované skupiny jednotlivců v rámci jednotek systému, které se snaží ovlivnit chování své jednotky. Mezi ně patří například byrokratické aparáty nebo lobbistické skupiny. No a nejmenší rovinou jsou pochopitelně jedinci - ti tvoří ve společenských vědách nejzákladnější úroveň analýzy.¹⁶

Tyto výše nastíněné objekty jsou ohroženy různými druhy hrozeb v mezinárodním systému. Právě odlišný charakter těchto jednotek a stejně tak odlišný charakter hrozeb vedl Buzana k vytvoření pěti odlišných sektorů: vojenského, politického, ekonomického, společenského a environmentálního. Sektory Buzan definuje jako „*náhledy na mezinárodní systém, které staví do popředí jeden konkrétní aspekt vztahů a interakcí mezi veškerými jeho jednotkami.*“¹⁷ Analytickým smyslem sektorového přístupu je rozlišení jednotlivých druhů interakcí, jednotek a struktur.¹⁸ Pro detailnější pochopení logiky jednotlivých sektorů definovaných Buzanem je žádoucí zdůraznit tyto klíčové atributy:

¹⁶BUZAN, Barry, Ole WAEVER a Japp DE WILDE. *Bezpečnost: Nový rámec pro analýzu*. 1. vyd. Brno: Centrum strategických studií, 2005, s. 14-15. ISBN 80-903333-6-2.

¹⁷Tamtéž s. 38.

¹⁸WAISOVÁ, Šárka. Od národní bezpečnosti k mezinárodní bezpečnosti: Kodaňská škola na křižovatce strukturálního realismu, anglické školy a sociálního konstruktivismu. *Mezinárodní vztahy*. 2004, roč. 39, č. 3, s. 74. ISSN 0323-1844

Vojenský sektor se vyznačuje hlavně silou, která je vynaložena k donucení druhého aktéra, jež nejčastěji končí válkou mezi oběma aktéry. Tento sektor se věnuje zejména schopnostem aktérů a vztahu mezi defenzivními a ofenzivními schopnostmi.

Politický sektor se věnuje vztahům mezi autoritami, struktuře a organizačním schopnostem vládnoucích elit, potažmo vlády. Stejně tak se věnuje ideologii, která samotnou vládu legitimizuje.

Ekonomický sektor popisuje témata, která se týkají aktéra a finančních prostředků, jakými jsou například obchod, produkce, financování a způsob přístupu aktérů ke zdrojům. Právě přístup aktéra ke zdrojům je podmínkou pro udržení blahobytu a moci.

Společenský sektor se věnuje společenským a kulturním vztahům, mezi něž patří například kolektivní identita, jazyk, kultura, náboženství, zvyky a jejich udržení v procesu vývoje. Hlavním smyslem tohoto sektoru je zachytit výměnu idejí a představ mezi lidmi a civilizacemi.

Environmentální sektor se vyznačuje vztahem mezi lidskou aktivitou a biosférou planety, jenž je podmíněn existencí lidstva. Mezi interakce v tomto vztahu můžeme zařadit různé šíření epidemií, globální znečištění a další.¹⁹

¹⁹Tamtéž s. 74.

1.2. TEORIE SEKURITIZACE A KONCEPT BEZPEČNOSTI

Teorie sekuritizace, o jejíž aplikaci na konkrétní sledovanou problematiku v českém prostředí je tato práce opřena, je výsledkem práce skupiny okolo Barryho Buzana. Teorie sekuritizace je nový přístup k otázce bezpečnosti a zakládá si na její precizní konceptualizaci. Sekuritizaci můžeme v podstatě chápat jako radikálnější verzi politizace²⁰. Téma bezpečnosti je chápáno v tomto směru jako akt jazyka, jenž napomáhá k přeměně nepolitického tématu na zcela politické.

Buzan chápe bezpečnost jako synonymum pro přežití čili zachování existence. Taková situace podle něho nastává tehdy, jestliže je určité téma prezentováno jako existenční hrozba pro daný referenční objekt. Referenční objekt je velmi často stát, ale ne vždy, referenční objekt může být i vláda nebo teritorium.²¹ Tyto analytické roviny byly nastíněny již v předešlé kapitole. Problémem ale je, že každý stát, potažmo společnost a elity považují za existenční hrozbu něco jiného, protože uvažují subjektivně, zatímco objektivní a tedy skutečné ohrožení může být v danou chvíli zcela odlišné. Cílem sekuritizační teorie proto není definovat objektivní hrozby, ale postihnout hrozby subjektivní, které aktéři sekuritizace vytvářejí na základě interakce mezi aktéry a referenčním objektem. Z této výše nastíněné konstrukce vyplývá, že celá tato teorie bezpečnosti vychází z předpokladu, že bezpečnost je čistě sociální konstrukt.

Zmiňovaná teorie totiž tvrdí, že bezpečnost představuje autoreferenční druh jednání, protože právě prostřednictvím tohoto jednání se z daného tématu stává bezpečnostní problém – nikoliv nutně proto, že určitá existenční hrozba skutečně existuje, nýbrž proto, že téma je jako takový typ hrozby prezentováno a pokud aktér sáhne po rétorice existenčních hrozeb, máme co do činění s případem sekuritizace.²² „*Přesná definice, a přesná kritéria sekuritizace tudíž pramení z intersubjektivní konstrukce existenční hrozby, dostatečně relevantní na to, aby tato konstrukce měla výrazné politické dopady. K výzkumu sekuritizace proto*

²⁰Z hlediska teorie může být jakékoliv veřejné téma umístěno na škálu sahající od depolitizovaného, stát s ním nemá nic společného a toto téma se nestává předmětem veřejných debat a veřejného rozhodování až po politizované, kdy se téma stává součástí veřejné politiky, což ve svém důsledku vyžaduje vládní zásah v podobě oficiálního rozhodnutí a alokace zdrojů, řidčeji pak můžeme sledovat jinou formu celospolečenské aktivity.

²¹BUZAN, Barry, Ole WAEVER a Japp DE WILDE. *Bezpečnost: Nový rámec pro analýzu*. 1. vyd. Brno: Centrum strategických studií, 2005, s. 31. ISBN 80-903333-6-2.

²²Tamtéž s. 35.

*nepotřebujeme žádné indikátory, lze ji totiž studovat přímo. Předmětem výzkumu je pak politický diskurs a politická konstelace.*²³

Michael Williams tvrdí, že teorie sekuritizace musí být chápána nikoli jako konstrukt státocentrismu a vojenských koncepcí, ale v kontextu změn bezpečnostních agend a bezpečnostních přístupů, které by měly být pojímány v širším měřítku. V měřítku, jež by mělo kopírovat sociální konstrukci bezpečnosti.²⁴

K sekuritizaci dochází v té chvíli, kdy stát nebo jiný sekuritizační aktér získá domněnku, že z určitého problému vzniká bezpečnostní problém, který existenčně ohrožuje daného aktéra. Zároveň musí tento aktér zvládnout o tomto problému úspěšně argumentovat, aby dokázal, že je významnější než jiná témata, čímž si získá absolutní prioritu a je hodnocen jako existenční hrozba. Aktér tuto existenční hrozbu prezentuje publiku a žádá od něj povolení k použití mimořádných prostředků, což přináší právo porušit daná pravidla politické hry jako například povolení utajeného jednání, vymáhání zvláštních daní nebo nestandardní branná povinnost. Tímto způsobem vzniká existenční hrozba, která nemusí vůbec existovat, ale je prezentována jako prioritní problém. Sekuritizace nějakého tématu je procesem výběru perspektivy pohledu. Příkladem rozdílných perspektiv sekuritizujících aktérů je využívání jazyka při označení rozdílných aspektů bezpečnosti, jakými mohou být například ekonomická bezpečnost, environmentální bezpečnost atd. Vybírání rozličných přídavných jmen ke specifikaci „bezpečnosti“ je součástí procesu sekuritizace.²⁵

Barry Buzan definuje v konceptu sekuritizace několik stěžejních účastníků. Je to v první řadě referenční objekt²⁶, což jsou entity, jež jsou existenčně ohroženy a mohou si legitimně nárokovat právo na přežití. Tradičně to jsou objekty jako stát nebo národ, přičemž stát usiluje o udržení suverenity, zatímco národ o zachování identity. Dalšími klíčovými účastníky sekuritizačního procesu jsou aktéři sekuritizace, což jsou ti, kteří prohlašují něco za existenčně ohrožené, a jsou tedy hybateli procesu sekuritizace. Mezi nejčastější reprezentanty těchto aktérů patří politické elity. Posledním účastníkem jsou funkcionální aktéři. Tito aktéři působí na dynamiku bezpečnostních vztahů v sektoru tím,

²³Tamtéž s. 35.

²⁴WILLIAMS, Michael C. Words, Images, Enemies: Securitization and International Politics. *International Studies Quarterly*. 2003, roč. 47, č. 4, s. 513.

²⁵WAIŠOVÁ, Šárka. Od národní bezpečnosti k mezinárodní bezpečnosti: Kodaňská škola na křižovatce strukturálního realismu, anglické školy a sociálního konstruktivismu. *Mezinárodní vztahy*. 2004, roč. 39, č. 3, s. 79. ISSN 0323-1844

²⁶U referenčního objektu výrazně závisí na velikosti nebo na počtu. Jedinci nebo skupiny na konci spektra budou stěží představovat objekt bezpečnostního zájmu. Aby byla sekuritizace úspěšná, musí být osloveno co největší publikum.

že významně ovlivňují politická rozhodnutí na poli bezpečnosti, aniž by se přímo jednalo o referenční objekty. Ústředním hráčem v environmentálním sektoru může být například firma, která znečišťuje životní prostředí – a to přesto, že není referenčním objektem a ani se nesnaží environmentální témata veřejně sekuritizovat.²⁷

Nyní vystává důležitá otázka a to, v jakém momentě můžeme říci, že jsme svědky úspěšné sekuritizace. Bohužel, na tuto otázku není jednoduché odpovědět. Klíčem k úspěšné sekuritizaci je přesvědčit společnost, že výše prezentované mimořádné kroky pro zažehnání existenční hrozby jsou nezbytné. Pokud je společnost přesvědčena a uvolí k těmto krokům, můžeme postulovat, že máme co dočinění s aktem sekuritizace. Zde se dostáváme do problému, neboť v rámci Buzanovy koncepce není zcela zřejmé, zda máme za úspěšnou sekuritizaci považovat moment, kdy společnost souhlasí s mimořádným řešením a akceptuje jeho provedení anebo moment, kdy jsou mimořádná řešení již provedena. Stejně tak je problematické určit, za jakých podmínek lze říci, že společnost s mimořádnými opatřeními souhlasí a podporuje tato řešení, je to i situace, kdy společnost je apatická a nevěnuje probíhající události pozornost? Tedy, kdy můžeme říci, že určité téma je úspěšně sekuritizované.

Fakticky konečným účelem sekuritizace je zavedení mimořádných opatření v praxi, ale toto kritérium nemůžeme hodnotit za splnění úspěšné sekuritizace, jelikož úspěšná sekuritizace vede pouze k možnosti zavedení mimořádných opatření. Úspěšná sekuritizace pouze vytváří podmínky pro mimořádná opatření, čímž usnadňuje získání souhlasu od společnosti. Neznamená to tedy, že úspěšná sekuritizace musí nutně vést k zavedení mimořádných opatření. To ovšem implikuje závěr, že úspěšná sekuritizace je tím momentem, kdy je vytvořen prostor pro zavedení mimořádných opatření, nikoli momentem, kdy jsou mimořádná opatření učiněna, jelikož sekuritizace udílí možnost a nikoli povinnost mimořádná opatření vykonat.

²⁷BUZAN, Barry, Ole WAEVER a Japp DE WILDE. *Bezpečnost: Nový rámeček pro analýzu*. 1. vyd. Brno: Centrum strategických studií, 2005, s. 31. ISBN 80-903333-6-2.

2. ENERGETICKÁ BEZPEČNOST A ČESKÁ REPUBLIKA

2.1. VYMEZENÍ ENERGETICKÉ BEZPEČNOSTI

Energetická bezpečnost získávala na své důležitosti postupnými krůčky, a to zejména díky masivnímu celosvětovému ekonomickému rozvoji v druhé polovině 20. století, kdy zdroje na vlastním území přestávaly stačit a státy začínaly být závislé na importovaných zdrojích energie.

Hlavní rozvoj energetické bezpečnosti můžeme situovat do 70. let, kdy vypukla jedna z prvních globálních energetických krizí. Mluvíme zde o ropné krizi, kde klíčovou roli hrály arabské země, kdy razantní nárůst cen a silná globalizace trhu vedla k řešení energetické otázky. Tato krize měla nejenom za následek nedostatek a vysokou cenu ropy, ale v důsledku této krize vypukl silný rozvoj alternativních zdrojů energie od solární až po větrnou energii.²⁸ Tento rozvoj se sice utlumil po následném snížení cen v 80. letech, i přesto však můžeme v tomto období nalézt začátek zkoumání energetické bezpečnosti. Obdobím, kdy se energetická bezpečnost opravdu dostává mezi důležitá portfolia zahraniční a bezpečnostní politiky státu, je 21. století a mnohé krize, které přinutily státy řešit bezpečnostní otázku a navýšit diverzifikaci zdrojů.

Problémem je, jak definovat energetickou bezpečnost, jelikož každý stát, potažmo každý kontinent vnímá tuto problematiku odlišně i přes existenci globálního trhu. Každý stát sleduje jiné hrozby, a proto je většina definic energetické bezpečnosti velmi banální a obecná. Samotné vnímání energetické bezpečnosti může být ovlivněno mnoha faktory, ale nejčastější faktory jsou historického a geografického rázu. stanfordský profesor David Victor zajímavě postihuje energetickou bezpečnost: „*Energetická bezpečnost je jako Rorschachův test inkoustových skvrn. Vidíte to, co chcete vidět.*“²⁹

Z důvodů této roztržštěnosti a nejasnosti panujících v otázce definice je žádoucí uvést několik stěžejních autorů, respektive institucionálních pohledů, které vymezují energetickou bezpečnost rozličnými způsoby. Z těchto pohledů na energetickou bezpečnost by měla být patrná rozmanitost vnímání problematiky energetické bezpečnosti a častá vágnost vymezení této problematiky.

²⁸YERGIN, Daniel. *The Quest: Energy, Security, and the Remaking of the Modern World*. New York: The Penguin Press, 2011, s. 13. ISBN 978-1-59420-283-4.

²⁹SOVACOOOL, Benjamin. *The Routledge Handbook of Energy Security*. 1. vyd. New York: Routledge, 2011, s. 3. ISBN 978-0-415-59117-1.

Například Evropská komise definuje energetickou bezpečnost jako nepřerušovanou hmotnou dostupnost energetických surovin na trhu, které budou cenově dostupné pro všechny spotřebitele.³⁰ Agentura Nukleární energetiky definuje energetickou bezpečnost takto: „Minimalizovat zranitelnost a nepředvídatelné události, které by mohly fyzicky ohrozit integritu energetických dodávek, přerušit dodávek nebo zvýšení cen.“³¹ Benjamin Sovacool jako významný odborník v problematice energetické bezpečnosti ji definuje rovněž odlišně: „Energetickou bezpečnost můžeme zajistit skrze technickou proveditelnost, cenovou dostupnost, ochranu životního prostředí, spolehlivost dodávek a bezpečnost dodávek.“³²

Naopak Světová banka definuje energetickou bezpečnost spíše z ekonomického hlediska: „Zabezpečený přístup k zásobám paliv, soutěživý trh, který bude spravedlivě distribuovat tyto paliva, dále předpokládá stabilní dodávky, které budou distribuovány skrze zabezpečené tranzitní body, nakonec předpokládá efektivnost ve finálním využití.“³³

Spojené národy ji definují krátce, a to jako ochranu proti nedostatku a cenové nedostupnosti paliv a energetických zdrojů. Daniel Yergin, který se detailně věnuje energetice a energetické bezpečnosti, je považován za kapacitu v oboru a za své knižní dílo *The Quest* získal Pulitzerovu cenu, energetickou bezpečnost shrnuje takto: „Spolehlivý a cenově dostupný přístup k energetickým zdrojům, diverzifikace, integrace do energetických trhů a zajištění o nich dostatku informací.“³⁴

Dále podle Christiana Winzera je energetická bezpečnost: „Schopnost ekonomiky zajistit dostupnost energetických zásob s udržitelnou pravidelností a cena energetických zdrojů bude mít takovou cenu, aby neohrožovala ekonomický rozvoj státu.“³⁵ Podle odborných publikací, hlavně tedy podle Ch. Winzera, je energetická bezpečnost spíše vnímána jako (ne)bezpečnost ceny energetických zdrojů nebo pravidelných dodávek.

Pokud bychom měli nějakým způsobem porovnat zmíněné definice, tak nejčastějším pojítkem mezi všemi je tvrzení, že energetická bezpečnost spočívá ve spolehlivém a cenově dostupném přístupu k energetickým zdrojům.

³⁰Tamtéž s. 4.

³¹Tamtéž s. 3.

³²Tamtéž s. 5.

³³Tamtéž s. 5.

³⁴Tamtéž s. 6.

³⁵WINZER, Christian. *Conceptualizing Energy Security*. Cambridge, 2011, s. 2 Dostupné z: <http://www.dspace.cam.ac.uk/bitstream/1810/242060/1/cwpe1151.pdf>

Pokud se ale podíváme na energetické koncepce různých států, tak si můžeme všimnout, že existuje rozdílnost ve vnímání energetické bezpečnosti zejména na základě geografického položení daného státu. Příkladem může být rozdílnost vnímání energetické bezpečnosti ve střední a západní Evropě. Západní Evropa ji vnímá spíše ekonomicky, ale střední Evropa ji vnímá odlišně, a to hlavně z důvodu závislosti na nestabilních zdrojích jako jsou například ruské zdroje. Zato Velká Británie nevnímá energetickou bezpečnost jako politický problém, protože je víceméně soběstačná v energetických zdrojích, jako například v otázce zemního plynu, kde jsou její potřeby stoprocentně pokryty vlastními zásobami. Na druhou stranu, například na Slovensku, v Pobaltí nebo v ČR je energetická bezpečnost vnímána naprosto odlišně. Nejen že tyto státy vnímají jako hrozbu nepravidelnost a vysoké ceny energetických zdrojů, ale taktéž považují historické, politické a geopolitické hledisko za velmi důležitou problematiku, která hraje v energetické bezpečnosti, přesněji u této geografické pozice, velkou roli už jen z toho důvodu, že Rusko je majoritní importér ve střední a východní Evropě.

2.2. ENERGETICKÁ BEZPEČNOST A POLITIKA ČR

Předešlá podkapitola měla za cíl reflektovat vnímání energetické bezpečnosti ve světě a poukázat na problematiku vnímání energetické bezpečnosti jako jednoditého tématu. Zároveň zde bylo na základě dostatečného množství příkladů dokumentováno, že vnímání (ne)bezpečnosti se liší stát od státu, instituce od instituce a je závislé na geografickém a historickém kontextu. Vzhledem k tomu, že hlavní tématem této práce je otázka energetické bezpečnosti v České republice, zaměříme se v této podkapitole na analýzu klíčových dokumentů, které se věnují energetické problematice v souvislosti s českým prostředím. Na těchto dokumentech bude ukázáno, jak se vnímání energetické bezpečnosti proměňovalo a specifikovalo.

Pro postihnutí proměny ve vnímání energetické bezpečnosti v ČR byly vybrány dva dokumenty, a to Státní energetická koncepce (SEK) 2004 a její aktualizace z roku 2010. Tyto dokumenty budou podrobeny analýze pro postihnutí proměny vnímání energetické bezpečnosti a identifikaci možné sekuritizace. Pro zachycení zvýšení nebo snížení relevance energetické bezpečnosti v české politice byla vybraná obsahová analýza, jíž budou podrobeny oba dokumenty. SEK 2004 byla vybraná z prostého důvodu, jelikož je to jeden z prvních strategických dokumentů, jež se komplexně věnuje energetické otázce ČR. Tento dokument byl vytvořen Ministerstvem průmyslu a obchodu, ale v konečné fázi byl připomínkován

Ministerstvem životního prostředí. Po obsahové stránce je dokument členěn do třech kapitol. První kapitola nazývající se Vize, cíle, nástroje SEK, kde jsou formulovány cíle energetické politiky ČR, ty jsou definovány jako nezávislost, bezpečnost a udržitelný rozvoj. Každé položce se SEK věnuje a popisuje možný postup k dosažení ideálního stavu. Druhá kapitola je věnována sumarizaci aktuálně platných a nově uplatňovaných nástrojů SEK. Ta obsahuje výčet legislativních opatření, státních programů, dlouhodobých výhledů a koncepcí. Dále pak ocenění dopadu opatření k zajištění cílů SEK na státní rozpočet. Poslední kapitola se věnuje energetickému scénáři, tedy predikci vývoje do roku 2030 podle hospodářských, ekologických a sociografických údajů.

Už jen po objemové stránce lze s jistotou říci, že v průběhu šesti let, tedy v časovém úseku mezi SEK 2004 a její aktualizací z roku 2010, nabrala energetická otázka na důležitosti. Objem dokumentu se téměř zdvojnásobil. SEK 2004 čítala 49 stran a její aktualizace 97 stran. Nárůst objemu dokumentu je hlavně v tématech zajištění energetické bezpečnosti, tedy vyvarování se energetickým krizím a dále detailně popsany možný postup, pokud by energetická krize nastala.

Pro obsahovou analýzu byl vybrán model podle Lukáše Tichého a Petra Binhacka³⁶, tedy stanovení klíčových slov, které jsou úzce spojeny s energetickou bezpečností a tato klíčová slova, jež byla artikulována v určitém kontextu (viz níže), byla poté podrobena obsahové analýze. Což znamená, že byl zaznamenán počet, kolikrát se klíčové slovo objevilo v daném kontextu u obou dokumentů. Následně zjištěné hodnoty obou dokumentů budou mezi sebou komparovány, stejně tak slova podrobená analýze budou zkoumána, v jakém významu se daná slova vyskytují. Samotný výsledek by měl říci, zda se energetická bezpečnost stala v úseku šesti let silněji akcentovaným tématem v českém diskursu.

³⁶TICHÝ, Lukáš a Petr, BINHACK. Česká debata o vnější dimenzi energetické bezpečnosti a národní zájem. Středoevropské politické studie [online]. 2012 [cit. 2013-04-16]. Dostupné z: <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=508>

Klíčová slova podle modelu L. Tichého a P. Binhacka byla vybrána v následujícím kontextu:

1. **Bezpečnost** ve vztahu zajištění dodávek potřebných energetických zdrojů.
2. **Závislost** na importu energetických zdrojů.
3. **Krize** způsobena nedostatkem energetických zdrojů.

	Bezpečnost	Závislost	Krize
SEK 2004	8	20	6
SEK 2010	více než 50	26	21

Tabulka č. 1

Z analýzy je patrné, že nastal určitý posun ve vnímání energetické bezpečnosti, ale pojdme si představit, v jakém kontextu se analyzovaná slova vyskytovala. Slovo bezpečnost se v SEK 2004 nejčastěji vyskytovalo v souvislosti s bezpečností získávání jaderné energie, zato v SEK 2010 se naopak výraz bezpečnost nejčastěji vyskytoval v kontextu zajištění bezpečných a nepřerušovaných dodávek, a to hlavně surovin jakými jsou ropa a zemní plyn.

Zmínka o bezpečnosti v SEK 2004 je uvedena v souvislosti s vysokou mírou diverzifikace a vyvarování se rizikovým importérům, je velmi sporadická. Tato citovaná část SEK 2004 je jednou z mála zmínek a postihuje začátek přeměny vnímání energetické bezpečnosti: „*Původní obsah bezpečnosti a spolehlivosti dostává dnes novou dimenzi v opatřeních na posilování národní energetické soběstačnosti, proti růstu závislosti na dovozech energie z rizikových teritorií, které jsou spojované s možnými krizemi v dodávkách, s narušením dopravy a s výkyvy cen energetických zdrojů apod.*“³⁷ Samotná přeměna byla dokončena právě v SEK 2010, kdy výše uvedené vnímání je prostoupeno celým dokumentem.

³⁷ MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU ČR. *Státní energetická koncepce České republiky: (schválená usnesením vlády České republiky č. 211 ze dne 10. března 2004)*. 2004, s. 11 [cit. 2014-02-14] Dostupné z: <http://www.mpo.cz/dokument5903.html>

Slovo závislost je vnímáno v obou dokumentech téměř stejně. Oba dokumenty zdůrazňují nezávislost na importovaných energetických zdrojích. SEK 2004 dokonce inklinuje k řešení vytěžit všechna vytěžitelná ložiska černého a hnědého uhlí pro větší nezávislost v importu energetických zdrojů, což v podstatě naráží na prolomení těžebních limitů: „K dosažení maximální nezávislosti České republiky na cizích energetických zdrojích. Stát bude preferovat optimální využití všech vytěžitelných zásob hnědého i černého uhlí a dalších paliv, která se nacházejí na jeho území“³⁸ V SEK 2004 hodnotí energetickou závislost jako přijatelnou, ale nevyváženou, a to hlavně v dodávkách ropy, zemního plynu a jaderného paliva: „Celková výše dovozní energetické závislosti České republiky v energetickém vyjádření je zatím poměrně příznivá (kolem 32% na spotřebě zdrojů energie), strukturálně je však nevyvážená. Závislost na dovozech ropy, plynu a jaderného paliva je prakticky 100%.“³⁹

SEK 2010 počítá s využitím zásob černého a hnědého uhlí, ale také klade důraz do budoucna na jadernou energii a obnovitelné zdroje, které by měly nahradit tuhá paliva a navýšit energetickou nezávislost: „Postupné snižování tuhých paliv bude kompenzováno růstem obnovitelných zdrojů energie a energie z jaderných zdrojů. Tento vyvážený tuzemský energetický mix doplněný v nezbytně nutné míře o dovozovou ropu a zemní plyn, resp. černé uhlí umožňuje, aby se dovozní energetická závislost pohybovala na přijatelné úrovni.“⁴⁰ Dokument SEK 2010 je silně ovlivněn proběhnuvšími krizemi, a proto závislost na energetických zdrojích neřeší pozitivní cestou, tedy snahou o snížení závislosti na dovozu, ale spíše minimalizací rizik spojených s dovozem surovin.

Oba dokumenty artikulují závislost v podstatě totožným způsobem, ale lze si všimnout určitých nuancí, jež oba dokumenty odlišuje. Z hlediska závislosti na problematických dodavatelích ani jeden z dokumentů nezmiňuje žádného dodavatele. V SEK 2010 ale podporují společný postup v rámci Evropské unie, pokud nějaká krizová situace nastane:⁴¹ „Vnější závislost EU na energetických zdrojích lze zmírňovat soudržným postupem členských států. V praxi to znamená, že pokud některý členský stát bude čelit

³⁸Tamtéž s. 5.

³⁹Tamtéž s. 10.

⁴⁰MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU. Aktualizace Energetické koncepce 2010. In: *Ministerstvo Průmyslu a Obchodu* [online]. 2010. s. 92 [cit. 2014-02-14]. Dostupné z: <http://www.mpo.cz/dokument5903.html>

⁴¹Společná energetická politika byla prvně nastíněna v Lisabonské smlouvě.

vážným potížím, pokud jde o zásobování energie, ostatní členské státy pomohou zajistit potřebné dodávky.“⁴²

Posledním výrazem, jímž se analýza zabývá, je výraz krize ve spojitosti s výpadkem dodávek energetického zdroje. Na první pohled je patrné, že slovo krize je několikanásobně vícekrát obsaženo v SEK 2010 než ve starší verzi. Pro toto abnormální navýšení je jednoduchá odpověď, a to plynová krize z roku 2006, 2009 a ropná krize z roku 2007. Role plynové krize z počátku roku 2009 je v dokumentu silně patrná a mnohokrát zmiňována. Důraz na vyvarování se dalších krizí je patrné i z podkapitoly SEK 2010 Strategické priority energetiky ČR, kde mezi priority ČR bylo zařazeno: „Zajištění energetické bezpečnosti a odolnosti ČR a posílení schopnosti nezbytné dodávky energií v případech kumulace poruch, vícenásobných útoků proti kritické infrastruktuře a v případech déletrvajících krizí v zásobování palivy“⁴³

Pokud bychom měli závěrečně srovnat oba dokumenty, tak určitě lze zaznamenat velký posun ve vnímání energetické bezpečnosti, a to nejen díky proběhnuvším krizím, ale i v důsledku důležitého vlivu Evropské unie. V SEK 2010 je velký důraz kladen na společný postup v energetické politice jako například na jednotný energetický trh, společný postup při nastalé krizi atd. Zato v SEK 2004 byl postoj vůči energetické bezpečnosti nejistý a ne zcela dotvořený. Samotný postoj byl dotvořen až průběhem krizí, jak bylo uvedeno výše. V čem se ale SEK 2010 výrazně odlišuje, je důraz na vyvarování se rizik výpadků v dodávkách energetických surovin a důraz na vnější mezinárodní energetické vazby. Jedním z hlavních cílů je posílit vazby uvnitř Evropské unie. V porovnání těchto dvou dokumentů je SEK 2010 z hlediska akcentování energetické bezpečnosti zcela na jiné úrovni. Podle předložených fakt lze tvrdit, že energetická bezpečnost v českém prostředí procházela určitým sekuritizačním pohybem, což ale můžeme potvrdit, respektive vyvrátit až analýzou způsobů, kterými energetickou bezpečnost artikulovala samotná politická elita, jejímž přístupům bude věnována následující kapitola.

⁴²MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU. Aktualizace Energetické koncepce 2010. In: *Ministerstvo Průmyslu a Obchodu* [online]. 2010. s. 13 [cit. 2014-02-14]. Dostupné z: <http://www.mpo.cz/dokument5903.html>

⁴³MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU ČR. *Státní energetická koncepce České republiky: (schválená usnesením vlády České republiky č. 211 ze dne 10. března 2004)*. 2004, s. 14 [cit. 2014-02-14] Dostupné z: <http://www.mpo.cz/dokument5903.html>

3. ELITY ČESKÉ REPUBLIKY A ENERGETICKÁ BEZPEČNOST

Nyní navážeme na analýzu dokumentů SEK 2004 a 2010 a pokusíme se ve stejném duchu analyzovat přístup elit České republiky k této problematice, tedy objasnění způsobu, jakým artikulují energetickou bezpečnost. Pro sledování sekuritizačních tendencí bylo vybráno časové rozmezí 2008 až 2010, kde by se měla nejlépe promítnout proměna vnímání energetické bezpečnosti a projevit případná sekuritizace.

Pro analýzu byly vybrány instituce a osobnosti, které mají úzké spojení s mezinárodní politikou a energetikou, ale také důležité osobnosti, jež rozhodují o budoucnosti České republiky jak na mezinárodní tak i na domácí scéně. Tyto osobnosti a instituce mají nejen důležité slovo na vládní úrovni, ale zejména mohou ovlivnit postoj společnosti ve prospěch jejich představ. Byly vybrány instituce, jež mají esenciálně nejbližší k energetické problematice. Zcela určitě je možné zpracovat mnoho dalších osobností a institucí, jako například think-tanky, nezávislé veřejně vlivné osobnosti atd., ale jelikož se jedná o bakalářskou práci, tak prostor pro tuto analýzu byl zúžen na interpretaci postojů klíčových hráčů.

Z takto vymezených kritérií vzešly následující instituce: Ministerstvo zahraničních věcí, zvláštní velvyslanec ČR pro otázku energetické bezpečnosti, Ministerstvo průmyslu a obchodu, premiérský úřad a prezidentský úřad. Funkci ministra zahraničí v daném období zastával Karel Schwarzenberg a Jan Kohout, post zvláštního velvyslance zastával po celou dobu Václav Bartuška. Ministerstvo průmyslu a obchodu řídili postupně Martin Říman, Vladimír Tošovský a Martin Kocourek. Posledními analyzovanými osobami jsou v pozici premiéra České republiky Mirek Topolánek, Jan Fischer a Petr Nečas a v úřadu prezidenta ČR Václav Klaus.

U zmíněných osobností budou zkoumána vyjádření na adresu energetické politiky, a to zejména vyjádření, jež se dotýkají energetické bezpečnosti. Tato vyjádření byla důkladně selektována pro specifikování a upřesnění analýzy. Analýza se bude snažit zahrnout nejdůležitější témata energetické politiky jako například jadernou energetiku, dodávky plynu, dodávky ropy a možné názory na možnosti diverzifikace energetických zdrojů. Analýza bude sledovat tato témata, a to zejména ve spojitosti s artikulovanou bezpečnostní hrozbou. Všechna tato témata budou analyzována skrze veřejná vyjádření zmíněných osobností.

Postoje zmíněných osob budou analyzovány stejným vzorcem jako zkoumané dokumenty. Budou vybrána veřejná prohlášení těchto osob, jakými jsou projevy, rozhovory atd., které dotyční učinili v časovém rozmezí 2008 – 2010, a ty budou podrobeny obsahové analýze, tedy zkoumání výskytu informací, věnujících se energetické bezpečnosti. Stejně tak bude věnována pozornost tomu, v jakém kontextu se daná slova vyskytovala, tedy jak elity vnímají energetickou bezpečnost a zda v časovém úseku došlo k sekuritizaci tématu energetické bezpečnosti právě na základě řečového aktu zkoumaných elit České republiky.

Analýza byla vystavěna na základě stejného rámce jako předešlá analýza dokumentů SEK, tedy bude zaznamenán případný nárůst vyjádření týkajících se energetické bezpečnosti v souvislosti s předešlými klíčovými slovy v daném kontextu: Bezpečnost ve vztahu zajištění dodávek potřebných energetických zdrojů, závislost na importu energetických zdrojů, krize způsobená nedostatkem energetických zdrojů.

V této souvislosti bude nutné určit, v jakém kontextu elity chápou vytyčená klíčová slova a spojení a zároveň i to, zda je možné zaznamenat nějaký posun v jejich vnímání energetické bezpečnosti v návaznosti na proběhnuvší klíčové události.

Následující tabulka zpracovává počet vyjádření zkoumaných osobností na adresu energetické bezpečnosti. Kritériem řazení jsou vedle odlišení jednotlivých osobností a časového určení jejich vyjádření i celkový počet vyjádření dané osobnosti ve zkoumaném období anebo celkový počet vyjádření všech osobností podle zkoumaných let.

Vybraní političtí představitelé ČR		2008	2009	2010	Celkový počet vyjádření / osoba
Prezident ČR	Václav Klaus	1	1	1	3
Předseda vlády	Mirek Topolánek	6	14	-	20
	Jan Fischer	-	4	2	6
	Petr Nečas	-	-	1	1
MZV	Karel Schwarzenberg	2	2	1	5
	Jan Kohout	-	5	1	6
Velvyslanec pro energ. bezp.	Václav Bartuška	4	15	5	24
MPO	Martin Říman	5	25	-	30
	Vladimír Tošovský	-	6	2	8
	Martin Kocourek	-	-	3	3
Celkový počet vyjádření / rok		18	63	16	97

Tabulka č. 2

3.1. PREZIDENT ČESKÉ REPUBLIKY

3.1.1. VÁCLAV KLAUS

Václav Klaus se v pozici prezidenta České republiky ve sledovaném období na otázku energetické problematiky nijak zvlášť nezaměřoval. Z jeho mála vyjádření na adresu energetiky můžeme vysledovat sympatie k jaderné energetice: „*jsem přesvědčen, že výstavbě novějších atomových elektráren v Evropě musíme říci „ano“.*“⁴⁴

Z hlediska energetické bezpečnosti komentuje vyvstalou krizi na počátku roku 2009 a její možný dopad: „*Jsme přesvědčeni, že opakování této krize by mělo pro její aktéry velmi závažné důsledky. Věříme, že k tomu nedojde.*“⁴⁵ Dále se vymezuje vůči trendu, kdy energetická bezpečnost hraje prim v politických programech: „*Je mi nesmírně cizí hrát s kartou tzv. energetické bezpečnosti jako s klíčovým politickým programem toho či onoho politika.*“⁴⁶ Podle Klause poté vyvstává další problém, a to nikoli tendence řešit esenciální zdroj problému, ale řešit samotné dodavatele neboli hrozby: „*Místo podstaty problému se řeší, kdo je více či méně proruský či antiruský – s dovětkem, že antiruskost je politicky korektní.*“⁴⁷

Klaus v zásadě preferuje proruské postavení nebo alespoň nezaujaté, neutrální postavení. Proto nesouhlasí s častým tvrzením, že Rusko využívá své mimostátní obchodní aktivity pro prosazení svých politických cílů: „*Triviální přímou vazbu mezi vývozem kapitálu a politikou v zemi dovážející kapitál nevidím. Kdyby tomu tak bylo, tak by Česká republika už dávno musela být politickým vazalem Německa nebo Rakouska.*“⁴⁸

⁴⁴KLAUS, Václav. Projev prezidenta republiky při návštěvě prezidenta Ukrajiny v Praze. *Ministerstvo průmyslu a obchodu* [online]. 2009 [cit. 2014-03-05]. Dostupné z: <http://www.klaus.cz/clanky/2158>

⁴⁵Tamtéž.

⁴⁶KLAUS, Václav. Odpovědi prezidenta republiky pro ruský deník Kommersant. *Ministerstvo průmyslu a obchodu* [online]. 2009 [cit. 2014-03-05]. Dostupné z: <http://www.klaus.cz/clanky/1611>

⁴⁷Tamtéž.

⁴⁸Tamtéž.

3.2. PŘEDSEDA VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY

3.2.1. MIREK TOPOLÁNEK

Mirek Topolánek byl důležitou figurou v prosazování energetické bezpečnosti na přední příčce vládní agendy. Za silnou artikulací energetické bezpečnosti z úst Mirka Topolánka nestojí pouze již několikrát zmiňovaná energetická krize z počátku roku 2009, ale hlavně české předsednictví Evropské rady. Tomuto předsednictví byly vetknuty tři hlavní témata, takzvané „3E“, což znamená ekonomika, energetika a Evropa a svět.

Nejen Česká republika se věnovala energetice, i následující předsednická země Švédsko zvolila pro své předsednictví jako prioritní totožné téma zaměřené spíše ovšem na klimatické změny, obnovitelné zdroje a efektivnost získávání energie. Dá se říci, že energetická krize ze začátku roku 2009 pouze artikulaci energetické bezpečnosti umocnila a vytvořila z energetické bezpečnosti prioritní problematiku.

Pokud se podíváme na výsledky obsahové analýzy, tak zjistíme, že Mirek Topolánek mezi politiky artikuloval energetickou bezpečnost velmi výrazně, a to v obou letech 2008 a 2009. Energetickou bezpečnost chápe jako „*dostatek stabilních, laciných a bezpečných dodávek energie, což je klíčem pro vysokou životní úroveň a vůbec životní podmínky a základní komfort občanů.*“⁴⁹ Sám je silným zastáncem jaderné energie a vnímá ji jako jediné východisko pro zajištění diverzifikace: „*Jaderná energie podle všech měřítek vychází jako nejvýhodnější řešení. (...) také co se týká energetické bezpečnosti, omezení energetické závislosti a zajištění stability dodávek.*“⁵⁰

Mirek Topolánek během předsednictví výrazně prosazoval projekt Nabucco⁵¹ a podněcoval Evropskou unii k společnému postupu a vytvoření společné evropské

⁴⁹TOPOLÁNEK, Mirek. Projev premiéra Mirka Topolánka na summitu Evropské rady v Bruselu 11. 12. 2008. *Vláda ČR* [online]. 2008 [cit. 2014-02-23]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/za-premierem-a-vladou/projevpremiiera-mirka-topolanka-na-summitu-evropske-rady-v-bruselu-11-12--2008-46963/>

⁵⁰TOPOLÁNEK, Mirek. Projev premiéra Mirka Topolánka na Evropském jaderném fóru v Bratislavě. 2008. *Vláda ČR* [online]. 2008 [cit. 2014-02-23]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/za-premierem-a-vladou/projev-premiiera-mirka-topolanka-na-evropskem-jadernem-foru-v-bratislave-3-11--2008-44644/>

⁵¹Tento projekt, který vznikl pod záštitou Evropské unie, je velmi odvážný. O tomto projektu se již diskutuje přes deset let, ale až v roce 2009 nabyl na důležitosti. V roce 2009 vypukla plynová krize, způsobená konfliktem mezi Ruskem a Ukrajinou. Právě po této krizi začala Evropská unie výrazně lobbovat za projekt Nabucco. Právě během předsednictví ČR v Evropské radě Mirek Topolánek výrazně podporoval projekt Nabucco na zahraničních cestách, ale i na cestách na Ukrajinu, kdy řešil plynovou krizi. Plynovod Nabucco by měl protínat pět zemí, a to Turecko, Bulharsko, Rumunsko, Maďarsko a Rakousko. Z Rakouska by měl dále vést do střední a západní Evropy. Délka plynovodu by měla dosahovat 3300 km. Plynovod by měl začínat v tureckém Erzurumu a končit v rakouském Baumgartenu. V Erzurumu se ale poté rozdvouje, jeden plynovod směřuje na gruzínské hranice a druhý na íránské. Přes Turecko by mělo vést zhruba 2600 km plynovodu, přes Bulharsko 400 km, Rumunskem 500 km, Maďarskem 390 km a Rakouskem už jen 47 km. Plynovod má ročně zásobovat Evropu přibližně 30 miliardami m³ zemního plynu, což je ale jen 5 % roční spotřeby celé Evropské unie.

energetické politiky pro vyvarování se výpadku dodávek: „*Proto spolu s Evropskou komisí apelujeme na vytvoření společné evropské energetické politiky.*“⁵², která zajistí že „*v otázkách energetické bezpečnosti bude Evropská unie jednat společně, rozhodně a rychle.*“⁵³

Jak již bylo zmíněno, tak v období českého předsednictví, tedy v období po plynové krizi, patřil mezi značně diskutovaná témata projekt Nabucco. Mirek Topolánek tento projekt považoval za „*klíčovou stavbu pro svobodu evropského kontinentu.*“⁵⁴ On sám zdůrazňoval závislost na Rusku a nutnost diverzifikace na tomto dodavateli: „*Diverzifikace energetických dodávek je jedním z nejdůležitějších úkolů, před kterými EU stojí a české předsednictví si to plně uvědomuje.*“⁵⁵ Projekt Nabucco byl v podstatě odpovědí na plánované projekty South Stream⁵⁶ a Nord Stream⁵⁷: „*Ty obcházejí Ukrajinu (a také Střední Evropu) a přitom zachovávají silnou energetickou závislost EU na Rusku. Což znamená přímé ohrožení projektu Nabucco a tedy ztrátu nadějně možnosti reálně diverzifikovat evropské zdroje plynu.*“⁵⁸

Mirek Topolánek artikuloval energetickou bezpečnost ze všech sledovaných subjektů v nejvyšší míře, a to jak na vládní, tak i na evropské úrovni. Ze všech zkoumaných politických osobností se také nejvýrazněji snažil o prioritizaci tématu opět na obou úrovních. Měl proto jedinečnou příležitost, a to předsednictví České republiky v Evropské radě, kdy se Topolánek stal na půl roku v podstatě nejvyšší autoritou v Evropské unii. Samo

⁵²TOPOLÁNEK, Mirek. Projev Mirka Topolánka na summitu Nabucco. *EU2009* [online]. 2009 [cit. 2014-02-23]. Dostupné z: <http://www.eu2009.cz/cz/news-and-documents/speeches-interviews/projev-mirka-topolanka-na-summitu-nabucco-7777/>

⁵³Tamtéž.

⁵⁴Tamtéž.

⁵⁵Tamtéž.

⁵⁶Projekt South Stream lze jednoduše pochopit jako boj mezi Evropskou unií a Ruskou federací. Na jedné straně Rusko, které se snaží získat dominanci v surovinovém exportu a mít co největší vliv právě díky vývozu klíčových zdrojů energie. Rusko tuto situaci velice dobře využívá, protože samotné Rusko zásobuje zemním plynem 45 % Evropské unie. Jak lze dobře tušit, projekt South Stream je pod taktovkou Gazpromu, který se snaží získat vliv v Evropské unii. Příkladem může být skupování podílů velkých korporací, které mají jako ekonomická síla velký podíl na chodu státu. Obecně je na tom South Stream mnohem lépe co se týká zajištění zásobování plynovodu a s vyjednáváním mezi zeměmi, kterými bude procházet plynovod. Výstavba již započala a zatím nevyvstal žádný problém, který by výrazně ohrožoval existenci tohoto projektu. Otázkou je, zda projekt Nabucco je schopen odpovědět na tak razantní nástup South Streamu, protože jeho výstavba začala již v prosinci 2012.

⁵⁷Tento projekt je na rozdíl od projektu Nabucco a South Streamu již vybudován. Byl spuštěn na konci roku 2011, ale finální dokončení proběhlo až v následujícím roce⁵⁷. Jeho smyslem je propojit Ruskou federaci se Spolkovou republikou Německo plynovodem, který vede pod hladinou Baltského moře a je zásoben plynem ze západosibiřských nalezišť. Gazprom zamýšlel tento projekt jako osvobození se od nespolehlivé Ukrajiny, s kterou mělo Rusko mnoho neshod a konfliktů na téma tranzice zemního plynu. Přes Ukrajinu proudí kolem 80 % plynu, jenž směřuje do Evropy. Právě díky tomuto faktu začalo Rusko budovat projekty Nord Stream a South Stream. Nord Stream bude závislý pouze na Gazpromu, který je jeho vlastníkem a nikoli na tranzitní zemi jako je Ukrajina, se kterou Rusko řeší v podstatě každý rok nějaký problém.

⁵⁸Tamtéž.

předsednictví, plynová krize a nastavené téma předsednictví „3E“ výrazně pomohlo, aby měl Topolánek silnou pozici při prioritizaci energetické bezpečnosti. Je navíc patrné z mnoha uvedených citací, že Mirek Topolánek téma výrazně sekuritizoval. Stačí uvést příklad, kdy dosažení energetické diverzifikace spojil se svobodou evropského kontinentu.

3.2.2. JAN FISCHER

Pro Jana Fischera nebyla energetická problematika tak důležitým tématem, v němž by se chtěl výrazně angažovat, což je patrné z obsahové analýzy. Tento premiér zamýšlel spíše pokračovat v již probíhajícím předsednictví a dodržovat jeho program.

Zcela určitě u Fischera nenalezneme tak plamenné vyjádření jako u Topolánka. Energetickou bezpečnost chápe Fischer hlavně jako oproštění se od závislosti na ruských zdrojích: „*Česká republika si jako země z velké části závislá na dovozu ruské ropy a zemního plynu zvláště silně uvědomuje citlivost otázky energetické bezpečnosti.*“⁵⁹ Co se týká jeho vyjádření k energetické bezpečnosti, tak vždy se spíše jednalo o komentář k plynové krizi 2009 a jeho pozitivní hodnocení, ohledně rychlé reakce předešlé vlády. „*Byl to velký test schopností českého předsednictví, ať je to jakkoliv, já jsem přesvědčen, že tehdejší politická garnitura obstála.*“⁶⁰

Jan Fischer dále apeloval na řešení možných budoucích energetických krizí: „*Je třeba mít na paměti, že nová krize podobná té lednové může kdykoli udeřit znovu. Z toho důvodu se musíme soustředit na hledání a přijímání krátko, středně a dlouhodobých opatření k posílení naší energetické bezpečnosti.*“⁶¹

Méně častá vyjádření na adresu energetické bezpečnosti si můžeme vysvětlit jednak faktem, že Jan Fischer vedl úřednickou vládu se slabým mandátem a stejně tak i tím, že Fischer osobně neměl profesní zkušenosti s energetikou jako například Mirek Topolánek⁶², proto přenechával agendu energetiky ministru průmyslu a obchodu Vladimíru Tošovskému a zvláštnímu velvyslanci pro energetickou bezpečnost Václavu Bartuškoví.

⁵⁹FISCHER, Jan. Projev Jana Fischera na Konferenci výborů pro evropské záležitosti parlamentů EU. *Vláda ČR* [online]. 2009 [cit. 2014-02-24]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/premier/vyznamne-projevy/projev-jana-fischera-na-konferenci-vyboru-pro-evropske-zalezitosti-parlamentu-eu-57367/>

⁶⁰FISCHER, Jan. Tisková konference k závěru českého předsednictví, 29. 6. 2009. *Vláda ČR* [online]. 2009 [cit. 2014-02-24]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/media-centrum/tiskove-konference/tiskova-konference-k-zaveru-ceskeho-predsednictvi--29-6-2009-59860/>

⁶¹FISCHER, Jan. Projev Jana Fischera na Konferenci výborů pro evropské záležitosti parlamentů EU. *Vláda ČR* [online]. 2009 [cit. 2014-02-24]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/premier/vyznamne-projevy/projev-jana-fischera-na-konferenci-vyboru-pro-evropske-zalezitosti-parlamentu-eu-57367/>

⁶²Ten se v mnoha vyjádření prohlašuje za energetika.

3.2.3. PETR NEČAS

Petr Nečas poskytl ve sledovaném období rovněž velmi málo vyjádření na adresu energetické bezpečnosti, konkrétně bylo nalezeno pouze jediné vyjádření. Důvodem je jednoznačně časové ohraničení analýzy, jelikož vláda Petra Nečase začala vládnout v polovině roku 2010 a energetická bezpečnost již nebyla mezi prioritními tématy této vlády, stejně tak mediální vlna okolo energetické krize pominula.

Sám Petr Nečas podporuje diverzifikaci českých zdrojů a v jeho volebním období: „základním principem bude energetická bezpečnost a snaha snížit závislost na zahraničních zdrojích energie. Klíčovým bude rozvoj jaderné energetiky.“⁶³

Lze říci, že ve většině jeho prohlášení i mimo zkoumané období se nejčastěji obrací v rámci energetické bezpečnosti na jadernou energetiku. Tu mnohokrát zdůraznil a prosazoval, jak na domácí scéně, tak i na té evropské. Podle něho se v jeho případě jedná o nejstabilnější a nejrealnější zdroj pro dosažení maximální diverzifikace.

Dále Petr Nečas podporuje evropský plán Jižního koridoru neboli projektu Nabucco pro dosažení vyšší míry evropské plynové diverzifikace. „Máme značný zájem na projektu Nabucco, který považujeme za klíčový pro posílení energetické bezpečnosti střední Evropy i České republiky.“⁶⁴

⁶³NEČAS, Petr. Online rozhovor s Petrem Nečasem. *IDnes.cz* [online]. 2010 [cit. 2014-02-24]. Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/mistopredseda-ods-petr-necas-dit-/odpovedi.asp?t=NEAS2&strana=2>

⁶⁴NEČAS, Petr. Nečas: Energetickou bezpečnost zajistí Nabucco. *Eurozpravy.cz* [online]. 2010 [cit. 2014-02-25]. Dostupné z: <http://ekonomika.eurozpravy.cz/evropa/16957-necas-energetickou-bezpecnost-zajisti-nabucco/>

3.3. MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ

3.3.1. KAREL SCHWARZENBERG

Pokud se podíváme na výsledek obsahové analýzy, tak zjistíme, že i Karel Schwarzenberg vyjádřil ve svých projevech jen minimum poznámek na adresu energetické bezpečnosti, což lze vysvětlit faktem, že v té době Václav Bartuška zastával na Ministerstvu zahraničních věcí funkci zvláštního velvyslance pro energetickou bezpečnost a tím pádem většina agendy týkající se energetické bezpečnosti spadala pod jeho kompetenci. Stejně tak jeho veřejná vyjádření na adresu energetické bezpečnosti zněla z Ministerstva zahraničních věcí nejsilnějším hlasem, což lze doložit zpracovanou tabulkou (viz tabulka č. 2), kde Václav Bartuška má nejvíce vyjádření ze všech zkoumaných osobností.

Karel Schwarzenberg otázku energetické bezpečnosti sice reflektoval, ale většinou ji zmiňoval poměrně okrajově a neúplně, což vede k závěru, že v jeho případě tedy nelze nalézt nějaké jednotné stanovisko nebo jasné vyjádření vlastního názoru na energetickou problematiku.

Jediné jasné stanovisko, které Schwarzenberg v této otázce zaujímá, je vytvoření jednotné evropské energetické politiky, které by výrazně posílilo postavení České republiky: *„Oblast energetické politiky, ještě není v působnosti Evropské unie, nýbrž je to v národní kompetenci. A to ovšem je především pro menší státy, jako jsme my, větší problém, poněvadž, země ve vnitrozemí, která nemá samostatný přístup jak k moři, tak k zdrojům ropy či plynu, je v tom trošku obtížnější.“*⁶⁵

3.3.2. JAN KOHOUT

Jan Kohout byl ministrem zahraničí v úřednické vládě premiéra Jana Fischera, jenž disponoval rozsáhlými zkušenostmi s evropskou politikou, jelikož sám byl velvyslancem pro evropské záležitosti v Bruselu. Proto nelze brát na lehkou váhu jeho tvrzení, že před energetickými krizemi a výpadky bylo

⁶⁵SCHWARZENBERG, Karel. Rozhovor s ministrem Karlem Schwarzenbergem. *Ministerstvo zahraničních věcí ČR* [online]. 2008 [cit. 2014-02-25]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/archivy/clanky_a_projevy_ministra_schwarzenberga_1/rozhovor_s_ministrem_karlem.html

„portfolio energetiky v Bruselu vnímané jako druhořadé. Žádná z velkých zemí o ně neměla zájem. To se úplně změnilo. Dnes je to velmi důležité portfolio.“⁶⁶

Jan Kohout si uvědomuje důležitost energetické bezpečnosti, kdy tvrdí, že: *„otázky energetické bezpečnosti jsou supercitlivé“⁶⁷*, stejně tak si je vědom nebezpečí Ruské federace a snahy o získání dominance ve střední a východní Evropě: *„Je jasné, že Rusko má zájem ekonomicky i politicky pronikat do prostoru východní Evropy.“⁶⁸*

Ohledně diverzifikace Jan Kohout vnímá Rusko jako nebezpečí, jak bylo zmíněno výše, ale naprosté oproštění od ruských dodávek ropy a plynu není podle něho reálné. Lze pouze snížit závislost, což *„znamená budování terminálů a budování těch paralelních přepravních kapacit, včetně teda toho Nabucca a ve všech těch se chceme angažovat.“⁶⁹*

Na Evropské úrovni Jan Kohout pozitivně hodnotí přijetí Lisabonské smlouvy, která se okrajově dotýká energetiky, jelikož *„Lisabonská smlouva přináší trošičku změnu, protože je tam energetická solidarita, čili záležitost energetiky už není výlučně jenom jaksi, a problémů v energetice, záležitostí jedné země, čili ostatní jsou povinovány v zásadě pomoci těm ostatním zemím, které jsou v problémech.“⁷⁰*

3.3.3. VÁCLAV BARTUŠKA

Poslední osobností, které se budeme věnovat na Ministerstvu zahraničních věcí je velvyslanec ČR pro otázky energetické bezpečnosti Václav Bartuška, jenž tento post zastává již od roku 2006 a roku 2010 se stal zvláštním vládním zmocněncem pro dostavbu jaderné elektrárny Temelín. Václav Bartuška se netají obavami z ruského vlivu a stejně tak nové plynové krize, která podle jeho slov hrozí každý začátek roku: *„Je to velmi pravděpodobné,*

⁶⁶KOHOUT, Jan. Být teď ministrem je jako jízda na horské dráze: Rozhovor redaktora Jana Žižky s ministrem Janem Kohoutem v deníku E15. 2009. *Ministerstvo Zahraničních Věcí ČR* [online]. 18. 5. 2009 [cit. 2014-02-26]. Dostupné z:

http://www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/archivy/clanky_a_projevy_ministra_kohouta_2009/x2009_05_18_byt_ted_ministrem_je_jako_jizda_na_horske_draze.html

⁶⁷KOHOUT, Jan. Co bude po radaru. *Ministerstvo zahraničních věcí ČR* [online]. 2009 [cit. 2014-02-26].

Dostupné z:

http://www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/archivy/clanky_a_projevy_ministra_kohouta_2009/x2009_09_21_co_bude_po_radaru.html

⁶⁸Tamtéž.

⁶⁹KOHOUT, Jan. Rozhovor s ministrem zahraničí. *Ministerstvo Zahraničních Věcí ČR* [online]. 2009 [cit. 2014-02-26]. Dostupné z:

http://www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/archivy/clanky_a_projevy_ministra_kohouta_2009/x2009_12_17_rozhovor_s_ministrem_zahranici.html

⁷⁰Tamtéž.

ta situace je v zásadě stejná od letošního ledna, kdy se nám podařilo tu letošní krizi nějakým způsobem dočasně vyřešit, já si myslím, že do konce roku se toho dočkáme znovu.“⁷¹

Sám Václav Bartuška zdůrazňuje nutnost větší diverzifikace na ruském dovozu a nelibost vůči jakékoli snaze o manipulaci: *„Rozhodně se tímto nesmíme nechat pořád vydírat. Naší povinností je, a to je klíčové, hledat způsoby, jak nahradit ruský plyn v případě dalších výpadků.*“⁷²

Závislost na ruských dodávkách chápe jako slabinu České republiky, neboť se *„musíme dívat na dodávky především zemního plynu, ale i ropy z dlouhodobého hlediska jako na nástroj, jímž jsme vydíratelní.*“⁷³ Další problém, s kterým musí Česká republika počítat je, *„že Rusko nebude mít dost zemního plynu třeba za deset let. Protože jeho domácí spotřeba výrazně roste a prostě ho nebude mít dost.*“⁷⁴

Jako alternativu pro zemní plyn, který činí Českou republiku velmi zranitelnou, nabízí Bartuška alternativní řešení: *„Šlo by o LNG - kapalný plyn - z celého světa. Británie si za posledních dekádu postavila terminály na kapalný plyn, které pokrývají 40 % její spotřeby, a vozí jej loděmi z Kataru, Nigérie, Trinidadu, Egypta... Je to nákladné, musíte postavit terminály na „znovuzplynování“, ale je to řešení.*“⁷⁵ To samozřejmě obnáší i vytvoření globálního, volného trhu s touto komoditou, v rámci čehož Bartuška navrhuje kolektivní postup Evropy a USA: *„Vytvoření volného trhu s kapalným plynem. Protože si myslím, že to je jediná šance, jak dlouhodobě, aspoň z části, omezit vliv zemí, které díky plynovodům a zásobám plynu jsou schopné si leccos diktovat.*“⁷⁶

Jako řešení, které by zmírnilo závislost a zranitelnost České republiky, zmiňuje nejčastěji právě propojení evropských trhů a rozvodových sítí, stejně tak i vytvoření společné energetické politiky. *„Propojování sítí jak v elektřině, tak v plynu, tak v ropě, je pro nás*

⁷¹BARTUŠKA, Václav. Energetická bezpečnost Evropy - fikce či reálný cíl. *Ministerstvo Zahraničních Věcí ČR* [online]. 2009 [cit. 2014-02-26]. Dostupné z:

http://www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/archivy/z_medii/energeticka_bezpecnost_evropy_fikce_ci.html

⁷²BARTUŠKA, Václav. Rozhodně se nesmíme nechat pořád vydírat. *Ministerstvo Zahraničních Věcí ČR* [online]. 2009 [cit. 2014-02-26]. Dostupné z:

http://www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/archivy/z_medii/rozhodne_se_nesmime_nechat_porad_vydirat.html

⁷³BARTUŠKA, Václav. Václav Bartuška - velvyslanec České republiky pro energetickou bezpečnost. *Radiožurnál* [online]. 2008 [cit. 2014-02-26]. Dostupné z:

http://www.rozhlas.cz/radiozurnal/publicistika/_zprava/434047

⁷⁴Tamtéž.

⁷⁵BARTUŠKA, Václav. Václav Bartuška: Jsme vydíratelní ještě tak deset let. *iHNED.cz* [online]. 2009 [cit. 2014-02-27]. Dostupné z: <http://hn.ihned.cz/c1-32848130-jsme-vydiratelni-jeste-tak-deset-let>

⁷⁶BARTUŠKA, Václav. Záznamy ze semináře Energetická bezpečnost - fikce nebo realita?. *Český rozhlas* [online]. 2009 [cit. 2014-02-27]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/cro6/stop/_zprava/553975

*základní téma. Myslíme si, že bez reálného vzniku jednotné evropské politiky a reálného propojení sítí není možný žádný jeden hlas Evropy vůči světu.*⁷⁷

Rovněž tak Bartuška akcentuje i další možný plán, jak se částečně oprostít od závislosti na ruském plynu. Hovoří o již výše nastíněném projektu Nabucco, který byl silně artikulovaným tématem během plynové krize 2009 a po ní. Bartuška osobně se během českého předsednictví o tento projekt silně zasazoval, neboť výhodnou alternativu vůči ruské závislosti spatřoval v jeho orientaci směřující přes Balkán, Turecko až na blízký východ, kde: *„měl původně vést až do Íránu. S Íránem máme teďka poněkud složité vztahy, takže hledáme jiný zdroj. Myslím si, že Ázerbájdžán toho plynu nebude mít dost na tak velkou rouru, alespoň v téhle té chvíli. Navíc je pod stále větším tlakem, aby ten svůj plyn dodávalo do Ruska.*⁷⁸

Dalším projektům, kterým Bartuška během výkonu své funkce věnoval pozornost, byly již výše zmíněné plynovody Nord Stream a South Stream. Otázku South Streamu přitom Bartuška nebral příliš vážně, jelikož ji vnímal jen jako jakési divadlo a odvetnou reakci na plynovod Nabucco, který by výrazně snížil zisky ruské strany: *„Myslím si, že South Stream je zatím stále z ruské strany spíš blaf. Je to snaha rozehrát hry a rozehrát země na Balkáně jednu proti druhé a trošku tu Evropu poškádlit, ale myslím, si, že Rusko má svoji strategii úplně jasnou, vychází z diplomové práce Vladimíra Vladimiroviče Putina a je to jasná strategie, obejít se bez tranzitních zemí.*⁷⁹

Nord Stream byl ale podle Bartušky v jiné situaci, v roce 2010 byla zahájena výstavba a nyní již je hotov: *„Myslím si, že Nord Stream se začne pokládat letos na jaře. Já jsem mluvil s konsorciem Nord Stream i s panem Schröderem i s dalšími, mají pronajaté lodě, mají nakoupené roury, je tam vcelku jasný závazek německých firem i Gazpromu to potrubí položit.*⁸⁰

⁷⁷BARTUŠKA, Václav. Václav Bartuška, velvyslanec pro energetickou bezpečnost. *Radiožurnál* [online]. 2008 [cit. 2014-02-27]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/radiozurnal/publicistika/_zprava/529767

⁷⁸BARTUŠKA, Václav. Energetická nezávislost na Rusku: ČRo Rádio Česko 2010, pořad: Studio Česko. Rozhovor s Václavem BARTUŠKOU, českým velvyslancem pro energetickou bezpečnost. *Ministerstvo Zahraničních Věcí ČR* [online]. 2010 [cit. 2014-02-27]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/archivy/z_medii/energeticka_nezavislost_na_rusku.html

⁷⁹Tamtéž.

⁸⁰Tamtéž.

3.4. MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU

3.4.1. MARTIN ŘÍMAN

Martin Říman zastával post ministra průmyslu a obchodu od poloviny roku 2006 až do poloviny roku 2009 ve vládě Mirka Topolánka, přičemž v energetické otázce vystupoval poměrně pragmaticky. Tím je myšleno, že kupříkladu záhy po plynové krizi v roce 2009 se Martin Říman vyjádřil k otázce možné diverzifikace plynových dodávek, kde preferoval nikoli projekt Nabucco, ale ruský projekt Nord Stream. Vzhledem k výrazně proruské geopolitické konotaci tohoto projektu byl tento názor v tomto období dosti překvapivý až zarážející, neboť mezi tehdejšími politickými elitami rezonovaly protiruské názory.

Jevil se jako silný propagátor jaderné energetiky a ani se nevyhýbal možnosti prolomení limitů těžby uhlí pro posílení energetické diverzifikace ČR a hlavně posílení energetické bezpečnosti. V této souvislosti lze jeho postoj hodnotit jako vzájemně provázaný přístup dvou alternativ „buď, anebo“: *„Buď to se zvýší tlak na prolomení limitů, pokud nebudeme chtít stavět další reaktory, a pokud ne, tak budeme muset výrazným způsobem zvýšit podíl jádra na výrobě elektřiny.“*⁸¹ Říman si přitom uvědomoval nenahraditelnost jaderné energie vzhledem ke geostrategické poloze České republiky: *„v našich zeměpisných podmínkách se bez jaderné energetiky dlouhodobě opravdu nedá obejít.“*⁸²

Pokud se podíváme na hodnocení importu ropy z pohledu Martina Římana lze konstatovat, že tuto záležitost vnímá velmi odlišně na rozdíl od importu plynu jelikož *„máme ropovod z Ingolstadtu tedy vlastně náhradu plnohodnotnou za Družbu, kterou můžeme přepravit v podstatě jakékoliv množství, které Česká republika potřebuje.“*⁸³

U Martina Římana je patrné, že se ve sledované době snažil zdržet jakýchkoli radikálních a příliš silných tvrzení, nicméně i tak je v otázce jeho názoru ohledně importu zemního plynu zřejmé, *„že plyn je ten nejrizikovější zdroj, řekněme i z bezpečnostních důvodů složitý a rozhodně by to neměl být základ naší elektroenergetiky“*⁸⁴ Plynová krize na začátku roku 2009 otestovala Evropskou unii a hlavně české předsednictví, kdy sám Říman přiznává,

⁸¹ ŘÍMAN, Martin. Ministr byl hostem pořadu Interview ČT24. *Ministerstvo průmyslu a obchodu* [online]. 2009 [cit. 2014-03-03]. Dostupné z: <http://www.mpo.cz/dokument54744.html>

⁸² ŘÍMAN, Martin. Ministr byl hostem pořadu ČRo - Rádio Česko. *Ministerstvo průmyslu a obchodu* [online]. 2008 [cit. 2014-03-03]. Dostupné z: <http://www.mpo.cz/dokument46485.html>

⁸³ ŘÍMAN, Martin. Ministr byl hostem pořadu ČRo 1 - Radiožurnál. *Ministerstvo průmyslu a obchodu* [online]. 2008 [cit. 2014-03-03]. Dostupné z: <http://www.mpo.cz/dokument47704.html>

⁸⁴ ŘÍMAN, Martin. Ministr byl hostem pořadu Interview ČT24. *Ministerstvo průmyslu a obchodu* [online]. 2009 [cit. 2014-03-03]. Dostupné z: <http://www.mpo.cz/dokument54744.html>

že: „S takto dramaticky sníženými dodávkami, v některých případech až na nulu, nelze vydržet dlouho bez toho, že se přijmou nouzová opatření.“⁸⁵ Díky energetické krizi se výrazně proměnil Římanův postoj vůči energetickým dodávkám z Ukrajiny, potažmo z Ruska: „pokud by se dodávky plynu z Ruska ukázaly opakovaně jako nevěrohodné a Rusko a Ukrajina jako dodavatelé opakovaně nedůvěryhodnými v tom rozměru, jako jsme nedávno zažili, tak by si to asi opravdu žádalo mimořádné prostředky.“⁸⁶ Martin Říman si byl v té době plně vědom rizik spojených s importem plynu a stejně tak si uvědomoval i důležitost energetické bezpečnosti, o které tvrdí: „Hovoříme-li o energetické bezpečnosti, tak většinou jsme o tom mluvili tak trochu akademicky. Nyní budeme muset jednoznačně přistoupit k reálným projektům, abychom energetickou bezpečnost zajistili.“⁸⁷

Martin Říman uvádí možná řešení pro minimalizaci rizik, zejména pak minimalizaci škod způsobených výpadkem: „Tedy mít nové cesty pro energetické zdroje a mít tyto cesty propojené mezi jednotlivými zeměmi.“⁸⁸ Po plynové krizi se ukazují dvě možnosti, jak se aspoň částečně oprostít od závislosti na Rusku, a to projekty Nord Stream a Nabucco. V tomto ohledu Martin Říman nesouhlasí s Mirkem Topolánkem ohledně plynovodu Nabucco a Nord Stream. Mirek Topolánek považoval za stěžejní projekt během krize projekt Nabucco, oproti čemuž Martin Říman prosazoval Nord Stream, a to hlavně z časového hlediska: „Je reálnější z hlediska časového jednoznačně Nord Stream. Nabucco je za prvé poměrně drahé, prochází složitou trasou přes Turecko, Balkán do Rakouska, a za druhé není úplně jasné, čím by bylo krmeno.“⁸⁹

U Martina Římana je patrný silný postoj k jaderné energetice, která je podle něho nejšetrnějším energetickým zdrojem k životnímu prostředí v poměru k produkci elektrické energie.

3.4.2. VLADIMÍR TOŠOVSKÝ

Vladimír Tošovský byl do funkce ministra úřednické vlády jmenován po vyjádření nedůvěry Nečasově vládě. Jeho velká část vyjádření se týkala nové energetické koncepce, na které se Ministerstvo průmyslu a obchodu úzce podílelo. Hlavním tématem této diskuse je

⁸⁵ŘÍMAN, Martin. Říman: Jsme obětí politického střetu Ukrajiny s Ruskem. *IHNED.cz* [online]. 2009 [cit. 2014-03-03]. Dostupné z: <http://byznys.ihned.cz/c1-32294530-ri-man-jsme-obe-ti-politickeho-stretu-ukrajiny-s-ruskem>

⁸⁶ŘÍMAN, Martin. Říman: Je třeba urychlit nové projekty. *Ministerstvo průmyslu a obchodu* [online]. 2009 [cit. 2014-03-03]. Dostupné z: <http://www.mpo.cz/dokument55119.html>

⁸⁷ŘÍMAN, Martin. Říman: Proč plyn netekl, zůstane tajemstvím. *Ministerstvo průmyslu a obchodu* [online]. 2009 [cit. 2014-03-03]. Dostupné z: <http://www.mpo.cz/dokument54246.html>

⁸⁸Tamtéž.

⁸⁹ŘÍMAN, Martin. Říman: Je třeba urychlit nové projekty. *Ministerstvo Průmyslu a Obchodu* [online]. 28.1. 2009 [cit. 2013-04-16]. Dostupné z: <http://www.mpo.cz/dokument55119.html>

prolomení těžebních limitů, které koncepce zpracovává jako možnou variantu pro udržení energetické stability. Druhým důležitým tématem, které aktualizovaná koncepce zpracovává, byla podle Tošovského energetická bezpečnost: „*To je jeden z hlavních, možná nejhlavnějších atributů. Stoprocentní nezávislost na dovozu není reálná, ale je třeba usilovat o to, aby byla co nejvyšší.*“⁹⁰

V otázce jaderné energetiky v České republice poskytuje Vladimír Tošovský zcela jasný názor: „*bez jaderné energetiky se neobejdeme.*“⁹¹ Pro zajištění stability a bezpečnosti „*je třeba dostavět Temelín a obnovit jadernou elektrárnu Dukovany, možná budeme potřebovat i další bloky.*“⁹² Z hlediska energetické bezpečnosti a minimalizace závislosti zejména na ruských dodávkách jaderného paliva Tošovský doporučuje: „*Měli bychom mít v Česku vlastní závod na výrobu uranového koncentrátu. Považuji to za bezpečnostní prvek, kterým chceme posílit nezávislost na Rusku.*“⁹³

Energetickou bezpečnost a s tím spjatou závislost vnímal Vladimír Tošovský poměrně silně: „*My chceme mít diverzifikované zdroje plynu, to znamená, že musíme posilovat přepravní cesty ve směru východ — západ i sever — jih. Uvědomujeme si, že závislost na ruském plynu je už dnes velká a nebezpečná, letošní leden to jasně ukázal.*“⁹⁴ Uvědomuje si riziko plynové závislosti na Rusku: „*Musím říci, že se to může opakovat. Ta situace není úplně stabilní a je skutečně pro naše teplárství velkým ohrožením.*“⁹⁵

Dále upozorňuje, co by následovalo, kdyby se krize znovu opakovala - Česká republika by se vydala cestou plynových elektráren, které by výrazně navýšily odběr zemního plynu a stejně tak závislost na ruských dodávkách: „*Pokud by se opakovala letošní novoroční plynová krize, z našich zásobníků by takové velké plynové elektrárny vysály plyn velmi rychle. Navíc by se plynová krize přesunula do elektroenergetiky. Způsobila by tedy problémy nejen domácnostem kvůli nedostatku plynu, ale i v dodávkách elektřiny.*“⁹⁶

⁹⁰TOŠOVSKÝ, Vladimír. Jednou to uhlí bude potřeba vytěžít. *Ministerstvo průmyslu a obchodu* [online]. 2009 [cit. 2014-03-04]. Dostupné z: <http://www.mpo.cz/dokument65388.html>

⁹¹TOŠOVSKÝ, Vladimír. Proud dojde za tři až šest let. *Ministerstvo průmyslu a obchodu* [online]. 2009 [cit. 2014-03-04]. Dostupné z: <http://www.mpo.cz/dokument64843.html>

⁹²TOŠOVSKÝ, Vladimír. Jednou to uhlí bude potřeba vytěžít. *Ministerstvo průmyslu a obchodu* [online]. 2009 [cit. 2014-03-04]. Dostupné z: <http://www.mpo.cz/dokument65388.html>

⁹³Tamtéž.

⁹⁴Tamtéž.

⁹⁵TOŠOVSKÝ, Vladimír. Ministr byl hostem pořadu 20 minut Radiožurnálu. *Ministerstvo průmyslu a obchodu* [online]. 2009 [cit. 2014-03-04]. Dostupné z: <http://www.mpo.cz/dokument65384.html>

⁹⁶TOŠOVSKÝ, Vladimír. Až pořádný black-out otevře lidem oči. *Ministerstvo Průmyslu a Obchodu* [online]. 2009 [cit. 2014-03-03]. Dostupné z: <http://www.mpo.cz/dokument65975.html>

Z hlediska dovozu energetických surovin je Tošovský toho názoru, že nynější stav závislosti je přijatelný a tento stav bude chtít uchovat: „V té koncepci není řečeno, že se snažíme o maximální nezávislost, ale o optimální nezávislost. A v současné době máme dovoz energií přibližně 50 procent, a to je úroveň, kterou chceme přibližně uchovat.“⁹⁷

3.4.3. MARTIN KOCOUREK

Následujícím ministrem byl Martin Kocourek, který byl jmenován do úřadu premiérem Petrem Nečasem v červenci roku 2010. Na ministerstvu si stanovil několik priorit, mezi ně patřila i energetická bezpečnost: „Určil jsem si čtyři základní směry priorit, kterými bych se chtěl vydat. První, podle mě velmi aktuální, je posílení energetické bezpečnosti České republiky.“⁹⁸

Za velmi důležitý úkol považoval v tomto směru přijetí aktualizované energetické koncepce, která by určila postup ČR v energetické politice. Kocourek chtěl přitom směřovat českou energetiku spíše k jaderné koncepci, jelikož: „Jaderná energetika je budoucností pro českou energetickou bezpečnost.“⁹⁹ Naopak těžbu uhlí a zejména prolomení těžebních limitů v severních Čechách Kocourek nepovažoval za klíčová odvětví pro zajištění energetické bezpečnosti: „Zásadní změna bude v tom, že se v koalici dohodli, že nebudou narušeny limity pro těžbu uhlí v severočeské pánvi.“¹⁰⁰

Z hlediska závislosti na zemním plynu tak Martin Kocourek uvádí několik „pojistek“, které minimalizují rizika pro ČR: „Bezpečnost dodávek zemního plynu do České republiky zajišťují čtyři základní pojistky — rozdělení dodávek mezi Rusko a Norsko v poměru 3 ku 1, pak je to diverzifikace tras pro dodávky plynu, dál zajištění reverzního toku plynu v naší přepravní soustavě a také to, že se stále zvyšuje kapacita zásobníků na našem území.“¹⁰¹

⁹⁷TOŠOVSKÝ, Vladimír. Ministr byl hostem pořadu Události, komentáře. *Ministerstvo průmyslu a obchodu* [online]. 2009 [cit. 2014-03-04]. Dostupné z: <http://www.mpo.cz/dokument65386.html>

⁹⁸KOCOUREK, Martin. Chci každý rok zrušit třicet omezení. *Ministerstvo průmyslu a obchodu* [online]. 2010 [cit. 2014-03-05]. Dostupné z: <http://www.mpo.cz/dokument76886.html>

⁹⁹KOCOUREK, Martin. Ministr byl hostem pořadu Interview ČT24. *Ministerstvo průmyslu a obchodu* [online]. 2010 [cit. 2014-03-05]. Dostupné z: <http://www.mpo.cz/dokument76633.html>

¹⁰⁰KOCOUREK, Martin. Chci každý rok zrušit třicet omezení. *Ministerstvo průmyslu a obchodu* [online]. 2010 [cit. 2014-03-05]. Dostupné z: <http://www.mpo.cz/dokument76886.html>

¹⁰¹KOCOUREK, Martin. Zastavení ruského plynu nás neohrozí. *Ministerstvo Průmyslu a Obchodu* [online]. 22. 11. 2010 [cit. 2013-04-16]. Dostupné z: <http://www.mpo.cz/dokument80921.html>

4. ANALÝZA Z HLEDISKA TEORIE SEKURITIZACE

Závěrečná kapitola mé práce má za cíl na základě provedené analýzy dokumentů rozhodnout, zda k sekuritizaci problematiky skutečně došlo a zda byla úspěšná. Názorným ukazatelem bude obsahová analýza s výstupovou tabulkou (viz tabulka č. 2) a výčet vyjádření elit mezi léty 2008-2010 (viz výše). Pro úspěšné zhodnocení míry sekuritizace je třeba zdůraznit klíčové atributy sekuritizační teorie, jež byla představena v předešlých kapitolách, tak aby bylo zcela zřejmé, že přítomnost, respektive absence proměnných, které nás opravňují k označení daných kroků jako symptomů sekuritizace. Je nutné vzít přitom v úvahu, že teorie sekuritizace je přístup, který chápe hrozby jako ryze subjektivního charakteru, což znamená, že každý aktér vnímá hrozbu odlišně a neexistuje ustálený vzorec pro hrozbu nebo nebezpečí, jak z venku, tak zevnitř státu.

Podle Buzana je sekuritizace úspěšná v momentě, pokud sekuritizační aktér, který hrozbu politizuje a medializuje, dosáhne takové atmosféry strachu a nejistoty, že společnost pod hrozbou nebezpečí svolí k získání nestandardních pravomocí pro rychlé vyřešení nastalé hrozby. Tím mohou být myšleny například pravomoci, jež mohou být získány pouze pomocí souhlasu parlamentu daného státu.

Polemika nastává tehdy, pokud budeme ryze vycházet z Buzanova náhledu na úspěšnou sekuritizaci. Jelikož v takovém momentu musíme konstatovat, že k úspěšné sekuritizaci nedošlo, a to z několika důvodů, prvním je, že plynová krize trvala příliš krátce, aby byly nutná mimořádná opatření, jak popisuje Buzan¹⁰². Jistá opatření byla vynaložena (viz níže), ale nelze je klasifikovat jako mimořádná opatření podle Barryho Buzana. Druhým důvodem, jak už bylo nastíněno je, že se elity neodhodlaly k mimořádným opatřením, z čehož vyplývá, že ani společnost s nimi nemohla souhlasit. Toto konstatování tedy kategoricky vylučuje úspěšnou sekuritizaci podle Barryho Buzana.

Lze pouze polemizovat nad nedokončenou sekuritizací, tedy sekuritizací, která probíhala na verbální úrovni, ale nebyla dokončena nějakými mimořádnými opatřeními. Úvahy, zda by případná sekuritizace mohla nastat, pokud by krize trvala déle a veřejnost by byla nucena stát před rozhodnutím, zda akceptuje, či odmítne mimořádná opatření, je třeba v tomto ohledu odmítnout jako příliš spekulativní.

¹⁰²BUZAN, Barry, Ole WAEVER a Jaap DE WILDE. *Bezpečnost: Nový rámec pro analýzu*. 1. vyd. Brno: Centrum strategických studií, 2005, s. 270. ISBN 80-903333-6-2.

Kritikou nepříliš jasně nastavených kritérií teorie sekuritizace máme na mysli zejména skutečnost, že z výše uvedených a analyzovaných vyjádření jednotlivých zainteresovaných osobností a výše zpracované tabulky počtu vyjádření na adresu energetické bezpečnosti (viz tabulka č. 2) je patrné, že v období během krize 2009 a těsně po ní se elity silně vyjadřovaly k problematické energetické bezpečnosti, diverzifikaci zdrojů, vztahu k Rusku atd. Hlavně během roku 2009 a během českého předsednictví Radě Evropské unie se vládní prioritou staly otázky energetiky, kdy se zejména Mirek Topolánek ve funkci premiéra výrazně vyjadřoval k energetické otázce a k nutnosti jejího řešení. Tato razantní vyjádření jsou samozřejmě úzce spojena s plynovou krizí ze začátku roku 2009 a dokládají kvantitativní i kvalitativní změnu v náhledu na urgenci energetických témat.

Z toho důvodu je velmi diskutabilní výpovědní hodnota aplikace teorie sekuritizace podle autorů B. Buzana a O. Waewereho, jelikož kvůli krátkému trvání krize nebylo ve sledovaném případě třeba vynaložit nějaké mimořádné nebo nestandardní řešení, což dle striktního uplatnění sekuritizačních kritérií úspěšnou sekuritizace vylučuje.

Za jediná mimořádná řešení, která byla zaznamenána během této krize, bylo navýšení odběru zemního plynu z Norska z 25 % na necelých 50 % a také navýšení odběru zemního plynu ze spotových trhů, eventuálně též poskytnutí zásob zemního plynu z území ČR Slovensku. Tato opatření lze sice považovat za mimořádná, ale nikoli za řešení, která by mohla být vnímána jako sekuritizační.

Nejednalo se tedy o uplatnění takových kroků, které by nebyly v souladu s demokratickými zvyklostmi státu, ale opíralo by se o podporu občanů, kteří jsou existenčně ohroženi nedostatkem surovinových zdrojů. K ničemu takovému nedošlo, proto lze považovat období během plynové krize a bezprostředně po ní za pouhý sekuritizační pohyb na verbální úrovni.

Otázkou mimo možnost empirického zkoumání zůstává, jaký se ve sledovaném období vyskytoval potenciál k eskalaci verbální sekuritizace v sekuritizaci skutečnou. Bylo by totiž možné tvrdit, že situace splňovala sekuritizační kritéria, neboť politické elity disponovaly nástroji k utvoření sekuritizační atmosféry a mimořádné kroky nepřijaly pouze v důsledku pominutí hrozby. Takové tvrzení by však muselo operovat s prokázaným názorem, že tehdejší česká společnost by s přijetím podobných kroků pod tlakem vnímaného nebezpečí rozhodně souhlasila, což ovšem vzhledem k absenci relevantních důkazů spolehlivě tvrdit nelze.

U zbylých zkoumaných let můžeme s určitostí říci, že zájem o problematiku energetické bezpečnosti upadal a řešení této problematiky bylo upozaděno významnějšími problémy, a to zejména ekonomickou krizí, která silně zasáhla Evropskou unii. Řešení energetické bezpečnosti bylo silně podpořeno proběhnuvší krizí, kdy elity měly v rukách možnou hrozbu, jež mohla být prezentována veřejnosti jako existenční, což silně napomáhalo případné sekuritizaci problematiky, jež však proběhla pouze na řečové úrovni.

ZÁVĚR

Jak je patrné z analýzy energetických koncepcí z let 2004 a 2010 a analýzy vývoje prohlášení u zkoumaných elit, vnímání energetické bezpečnosti českými elitami se výrazně proměnilo, čímž je myšleno, že energetická bezpečnost vystoupala z nepodstatných vládních portfolií až na úroveň dnešních prioritních portfolií. Zcela určitě můžeme tedy zaznamenat proměnu vnímání energetické bezpečnosti, a to hlavně na základě plynové krize na začátku roku 2009. Toto konstatování lze doložit výraznou proměnou energetické koncepce 2010 oproti energetické koncepci 2004 a stejně tak proměnou artikulace názorů na energetickou bezpečnost z úst českých elit, pokud porovnáme vyjádření z let 2008 a 2009.

Na základě vytyčené hypotézy v úvodu práce byla hypotéza testována prostřednictvím analýzy vyjádření elit, jež byly následně podrobeny konceptu sekuritizace. Jak už bylo uvedeno výše, budeme-li vycházet z konceptu sekuritizace od Barryho Buzana, tak na základě analýzy nelze potvrdit, zda k sekuritizaci došlo. Lze pouze potvrdit, že v krizovém počátku roku 2009 došlo k určitému sekuritizačním pohybu, který ale nebyl završen nějakými mimořádnými opatřeními, což znamená, že elity silně medializovaly a politizovaly energetickou problematiku, ale samy elity nevykonaly nějaká mimořádná opatření, se kterými by měla vyslovit souhlas společnost pod tlakem hrozby.

Z toho vyplývá, že jako sekuritizační bychom mohli danou situaci interpretovat pouze za té podmínky, pokud budeme koncept sekuritizace a vnímání úspěšné sekuritizace podle Barryho Buzana chápat nikoli jako nutnou implementaci nestandardních opatření, nýbrž jako alternativu coby pouhou možnost k zavedení nestandardních řešení. Klíčovým atributem by byla v tomto ohledu identifikace tlaku ze strany elit, jenž byl ve sledovaném období tak enormní, že by bylo možné spekulovat o tom, zda by společnost uvolila k nestandardním řešením. Je však nutné zdůraznit, že taková spekulace empirickému přístupu nepřísluší a je tedy otázkou, zda by v případě hodnocení možnosti a nikoli praktických kroků byla teorie sekuritizace udržitelná a zda by se její aplikovatelnost neproměnila v teorii s prázdným obsahem.

Proměnou v sekuritizačním přístupu je zde však v každém případě čas, protože krize trvala tři týdny a elity nebyly nuceny k mimořádnému zásahu, jelikož chybějící dodávky plynu nahradily dočasně ze spotových trhů a dočasně navýšily odběr plynu z Norska. Můžeme tedy říci, že pokud k sekuritizaci došlo, tak pouze na verbální úrovni

v rámci navození atmosféry ve společnosti skrze elity, přesněji navození reflexe strachu a hrozby ve společnosti.

Budeme-li tedy vycházet z analýzy veřejných vyjádření, a to jak z jejich interpretací, tak i z obsahové analýzy, můžeme konstatovat, že po plynové krizi roku 2009 nastala razantní proměna vnímání energetické bezpečnosti. Toto konstatování můžeme doložit komparací vyjádření zkoumaných elit v letech 2008 a 2010. Přestože totiž v těchto obdobích žádná krize nebo bezpečnostně-energetická hrozba týkající se bezprostřední oblasti střední Evropy neprobíhala, lze v druhém případě vysledovat výrazný nárůst reflexe energetické bezpečnosti oproti prvnímu zmíněnému roku, a to právě díky zmíněné krizi na začátku roku 2009.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ

- Aktualizace Energetické Koncepce 2010. 2010. s. 93 [cit. 2013-04-26]. Dostupné z: <http://www.mpo.cz/dokument5903.html>
- Aktualizace Energetické Koncepce 2012. 2012. s. 34 [cit. 2013-04-26]. Dostupné z: http://www.energetickakoncepce.cz/sites/default/files/ma_rack8wqgdpor.docx
- BALZACQ, Thierry. The Three Faces of Securitization: Political Agency, Audience and Context. *European Journal of International Relations*. 2005, roč. 11, č. 2, s. 171-201.
- BARŠA, Pavel a Ondřej CÍSAŘ. *Anarchie a řád ve světové politice: [kapitoly z teorie mezinárodních vztahů]*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, 559 s. ISBN 9788073670948.
- *Bezpečnostní strategie České republiky 2011*. s. 10 Praha, 2011. Dostupné z: http://www.mzv.cz/file/699914/Bezpecnostni_strategie_CR_2011.pdf
- BUZAN, Barry, Ole WAEVER a Jaap DE WILDE. *Bezpečnost: Nový rámec pro analýzu*. 1. vyd. Brno: Centrum strategických studií, 2005, s. 270. ISBN 80-903333-6-2.
- BUZAN, Barry. *People, states and fear: an agenda for international security studies in the post-cold war era*. 2nd ed. New York: Harvester Wheatsheaf, 1991, xvii, 393 s. ISBN 0745007201.
- *Česká televize* [online]. © 1996 – 2014 [cit. 2014-04-12]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/>
- *Český rozhlas* [online]. ©1997-2014 [cit. 2014-04-12]. Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/portal/portal/>
- DRULÁK, Petr a Vít STRÍTECKÝ. *Hledání českých zájmů*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2010. ISBN 9788086506869.
- DRULÁK, Petr. *Teorie mezinárodních vztahů*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003, 224 s. ISBN 8071787256.
- *Encyklopedie mezinárodních vztahů*. Vyd. 1. Editor Petr Kratochvíl, Petr Drulák. Praha: Portál, 2009, 367 s. ISBN 978-80-7367-469-4.

- *EU2009.cz* [online]. © 2009 [cit. 2014-04-12]. Dostupné z: <http://www.eu2009.cz/index.htm>
- *Euroskop: Věcně o Evropě* [online]. © 2005-2014 [cit. 2014-04-12]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/>
- GUZZINI, Stefano. *Realismus v mezinárodních vztazích a mezinárodní politické ekonomii*. 1. vyd. Brno: Barrister&Principal, 2004, s. 299. ISBN 80-85947-84-6.
- *International Energy Agency* [online]. © 2014 [cit. 2014-04-12]. Dostupné z: <http://www.iea.org/>
- KOL, Michal Kořan a. *Česká zahraniční politika v roce 2008: analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2010. ISBN 978-808-6506-890.
- MCDONALD, Matt. Securitization and the Construction of Security. *European Journal of International Relations*. 2008, roč. 14, č. 4, s. 563-587.
- *Ministerstvo průmyslu a obchodu* [online]. © 2005 [cit. 2014-04-12]. Dostupné z: <http://www.mpo.cz/>
- *Ministerstvo zahraničních věcí* [online]. © 2005 [cit. 2014-04-12]. Dostupné z: <http://www.mzv.cz/>
- NORLING, Nicklas. *Gazprom's Monopoly and Nabucco's Potentials: Strategic Decisions for Europe*. 1. vyd. Stockholm: Central Asia-Caucasus Institute & Silk Road Studies Program, 2007, s. 42. ISBN 978-91-85937-06-6.
- SOVACOOOL, Benjamin. *The Routledge Handbook of Energy Security*. 1. vyd. New York: Routledge, 2011, s. 446. ISBN 978-0-415-59117-1.
- STREJČEK, Petr. *Nabucco versus South Stream* [online]. Praha, 2010 [cit. 2012-05-09]. ISBN 978-80-245-1673-8. s. 29. Dostupné z: http://vz.fmv.vse.cz/wp-content/uploads/1_2010.pdf. Recenzovaná studie. VŠE. Vedoucí práce Eva Cihelková.
- TICHÝ, Lukáš a Petr BINHACK. Česká debata o vnější dimenzi energetické bezpečnosti a národní zájem. *Středoevropské politické studie* [online]. 2012 [cit. 2013-04-16]. Dostupné z: <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=508>
- *Václav Klaus* [online]. © 2010 [cit. 2014-04-12]. Dostupné z: <http://www.klaus.cz/>

- *Vláda České republiky* [online]. © 2009-2014 [cit. 2014-04-12]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/>
- *Východiska ke koncepci surovinové a energetické bezpečnosti České republiky*. Praha, 2011. s. 38. Dostupné z: <http://www.tretiruka.cz/news/vychodiska-ke-koncepci-surovinove-a-energeticke-bezpecnosti-ceske-republiky/>
- K problematice výstavby plynovodu Nabucco. *Pro-energy magazín*. 2009, roč. 2009, č. 2, s. 80. ISSN 1802-4599. Dostupné z: <http://www.pro-energy.cz/clanky10/2.pdf>
- WAISOVÁ, Šárka. Od národní bezpečnosti k mezinárodní bezpečnosti: Kodaňská škola na křižovatce strukturálního realismu, anglické školy a sociálního konstruktivismu. *Mezinárodní vztahy*. 2004, roč. 39, č. 3, s. 67. ISSN 0323-1844
- WINZER, Christian. *Conceptualizing Energy Security*. Cambridge, 2011. s. 36. Dostupné z: <http://www.dspace.cam.ac.uk/bitstream/1810/242060/1/cwpe1151.pdf>
- WILLIAMS, Michael C. Words, Images, Enemies: Securitization and International Politics. *International Studies Quarterly*. 2003, roč. 47, č. 4, s. 511-531.
- YERGIN, Daniel. *The Quest: Energy, Security, and the Remaking of the Modern World*. New York: The Pinguin Press, 2011, s. 832. ISBN 978-1-59420-283
- Zpráva o bezpečnosti dodávek zemního plynu za rok 2009. 2010. s. 19 [cit. 2013-04-26]. Dostupné z: <http://download.mpo.cz/get/42075/46995/562260/priloha001.doc>

SEZNAM ZKRATEK

ASEAN	Sdružení národů jihovýchodní Asie
OAU	Organizace africké jednoty
SEK	Státní energetická koncepce
OPEC	Organizace zemí vyvážející ropu
SEK	Státní energetická koncepce
MPO	Ministerstvo průmyslu a obchodu
MZV	Ministerstvo zahraničních věcí